

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Fotbalové chuligánství v ČR a možnosti jeho prevence

Bakalářská práce

Studijní obor:
Studium humanitní vzdělanosti

Vedoucí práce:
Mgr. Ladislav Hrdý

Autor práce:
Petr Burda

Praha 2008

1. Úvod

Pro milióny lidí po celém světě představují fotbalové zápasy především zábavu, vzrušení a možnost uvolnění od stresujících situací, který s sebou každodenní život v dnešní společnosti přináší. Drtivá většina fanoušků navštěvuje stadiony za účelem sportovního zážitku a podpory svého mužstva. Mezi fotbalovými fanoušky se však objevují i tací, jejichž hlavní motivací návštěv stadiónů je násilná konfrontace zaměřená proti podobně smýšlejícím skupinám soupeře. Jejich projevy chování jsou označovány jako fotbalové chuligánství.

Fotbalové chuligánství „zaplavilo“ fotbalový svět s neobvyklou intenzitou a rychlostí. I přes veškeré snahy se ve většině zemí doposud nepodařilo tento problém uspokojivě vyřešit. Některé země západní Evropy (Británie, Nizozemí, Německo) byly v boji proti fotbalovému chuligánství úspěšné, neboť se tam tento jev podařilo potlačit na únosnou míru a jeho projevy dnes nejsou na stadionech téměř viditelné. Bylo by však chybou se domnívat, že by tento problém byl vyřešen, neboť se pouze přesunul mimo stadiony. Je velmi znepokojující, že se ohniska největších konfliktů násilných střetů fotbalových chuligánů v současnosti přesouvají zejména do oblastí východní Evropy (Polsko, Maďarsko, Rusko a Jugoslávie), kde mají za následek rozsáhlé škody na majetku a vážná zranění.

O fotbalovém chuligánství je většinová veřejnost informována zejména prostřednictvím médií, která však v tomto sociálním jevu vidí spíše příležitost ke zvýšení sledovanosti a prodejnosti a značně jej skandalizuje. Tyto informace utvářejí v názorech většinové společnosti obecné podvědomí o fotbalovém chuligánství jako o jevu, jehož příčiny jsou jasné a zřejmé, neboť se týkají primitivní tlupy opilých násilníků, které nezajímají fotbalové zápasy a kteří mají nízkou inteligenci, úroveň vzdělání a pocházejí z nejnižších vrstev společnosti. Motivace chuligánů k násilnému jednání je rovněž vysvětlována policejními mluvčími, fotbalovými funkcionáři nebo psychology. K pochopení problematiky fotbalového chuligánství nám však chybí výpověď samotných příslušníků této skupiny- fotbalových chuligánů. Následkem této nevyváženosti informací vznikají o tomto jevu nejrůznější pověry a předsudky a náhled většinové veřejnosti na tento jev je tak značně determinován.

Fotbalové chuligánství jsem zvolil za téma své bakalářské práce z několika důvodů. Jedním z nich je poměrně velká společenská závažnost tohoto jevu, který se doposud nepodařilo eliminovat, zajímaly mě tedy příčiny této neutěšené situace. V podmínkách naší republiky se jedná navíc o poměrně mladý a doposud neprozkoumaný fenomén. Důležitou motivací k napsání této práce bylo upřesnění a případné vyvrácení některých názorů na fotbalové chuligánství.

Tato práce je strukturována do několika kapitol. V úvodní kapitole podávám přehled nastudované domácí a zahraniční literatury a popisuji základní sociologické směry, které se v Británii zabývaly fotbalovým chuligánstvím. Ve druhé kapitole uvádím metodologii, kterou jsem pro zkoumání tohoto jevu použil. Ve třetí kapitole se věnuji popisu fotbalového chuligánství a definuji jednotlivé skupiny fanoušků, kteří navštěvují fotbalové zápasy. Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na samotné fotbalové chuligány a popisuji jejich charakteristické projevy chování, osobnostní profil a uvádím základní typy výtržnického chování.

V páté kapitole se podrobně zabývám vývojem fotbalového chuligánství v České republice, které se formovalo pod jasným vlivem anglických chuligánů, od kterých byla převzata většina vzorců chování českých chuligánů.

V poslední kapitole se zabývám preventivními a represivními opatřeními v Německu a Velké Británii, tedy v zemích, kde mají nejpropracovanější protichuligánskou politiku. Rovněž popisuji dosavadní represivní opatření učiněná v České republice v potírání fotbalového chuligánství.

Možnosti sociální práce s fotbalovými fanoušky formou Fanprojektu, který vznikl v Německu, uvádím v závěrečných kapitolách bakalářské práce.

2. Zhodnocení pramenů a literatury

2. 1. Poznatky zahraničních vědců zkoumajících fotbalové chuligánství

Velmi podrobně se příčinami diváckého násilí a důvody vzniku chuligánství zabývali zejména sociologové v Británii. Britští sociologové se již konkrétně zaměřovali na skupiny fotbalových chuligánů a snažili se pochopit mechanismy a motivy jejich jednání. Zpráva o fotbalovém násilí v Evropě vypracovaná Peterem Marshem a kol. a publikována oxfordským The Social Issues Research Centre v roce 1996 přináší základní souhrn teoretických náhledů a explanací vztahujících se k fenoménu fotbalového chuligánství, a také řadu empirických studií k tématu. Podle Marshe je pro různé myšlenkové školy, které se zabývají fotbalovým chuligánstvím, charakteristická nejednotnost a hluboká rozdílnost v explanacích. Marsh a kolektiv se domnívá, že na problém fotbalového chuligánství by mělo být nahlíženo v kontextu obecnějšího nárůstu kriminality, delikvence mládeže a výskytu nových deviantních subkultur, neboť fotbalové chuligánství nelze omezit pouze na projevy radikálních fanoušků při fotbalových zápasech.

2. 2 První výzkumy

Britský psychiatr John Harrington vydal v roce 1968 publikaci, ve které vysvětluje chuligánství zejména jako důsledek psychologických problémů jednotlivců (emocionální nevyrovnanost, abnormální temperament). Podle Marshe a kol. však nezohledňoval společenské nebo politické faktory mající vliv na chuligánské chování.

Langova zpráva z roku 1969 byla vytvořena zástupci fotbalové asociace, policejních sil a fotbalovými hráči a manažery. Obsahuje řadu doporučení v boji proti chuligánství jako např. úzkou spolupráci klubů s policií, rozšíření míst k sezení, absolutní akceptování rozhodnutí sudích. Za hlavní příčinu fotbalového násilí kategoricky uvádí nadměrnou konzumaci alkoholu. (Marsh, 1996, s.99)

2. 3 Marxistická škola

Marxisticky orientovaní sociologové poukazují na to, že se v důsledku komercializace fotbalu vzdaluje svému původnímu publiku tj.dělnické třídě a orientuje se na vyšší vrstvy

společnosti. Fotbal tak ztratil charakter všelidové zábavy a stal se pozvolna doménou elit. Násilnické chování je tedy reakcí na tyto změny a neschopností vyrovnat se a dosáhnout vyššího postavení v rámci norem moderní společnosti. Za chuligánstvím se skrývá především „ potřeba potvrdit si svoji mužnost a touha po uznání“. (Ian Taylor, Sir Norman Chester Centre, s. 7).

2. 4 Subkulturní teorie

Vědci z Birminghamské univerzity John Clark a Stuart Hall z Centra pro současná kulturní studia (Centre for Contemporary Cultural Studies) zkoumali subkultury mladých lidí a zjistili, že tyto subkultury pomáhají mladým lidem převážně z dělnického prostředí řešit své životní problémy, především pak pocity podřízenosti vůči dospělým a vůči příslušníkům vyšších společenských tříd. Chuligáni převzali od svých otců oddanost ke klubu, ale nepřijali jimi dodržované sociální normy. Podle Clarka je pro fotbalové chuligány násilí způsob, jak vyjádřit loajalitu místnímu týmu. Podobně jako Taylor i Clark tvrdí, že stále více komerčnější podoba fotbalu má za následek jeho odcizování dělnické třídě (Marsh, 1996, s. 40). Důležité jsou i Clarkovy závěry, podle kterých je třeba chuligánské chování na tribunách chápat jako „paralelní hru“, jako analogii zápasu odehrávajícího se na hřišti.

2. 5 Leicester school

Vědci z Leicester school docházejí k podobným závěrům jako Hall a Clarke neboť tvrdí, že bitky a násilné chování představují pro nevzdělaného muže z dělnické třídy jediný způsob, jak získat sebeúctu a úctu okolí. (Marsh, 1996, s. 41) Vědci této školy vycházejí z toho, že moderní společnost se stává čím dál tím více civilizovanou a to ve všech oblastech života - především v chování. Tyto nové normy v oblasti chování však nestačily proniknout do nižších vrstev společnosti, kde stále převládají hodnoty maskuliny (mužství) a agrese. Lidé nejnižších vrstev společnosti mají v sobě vytvořen jiný stupeň sociální tolerance, často neslučitelný s normami moderní společnosti. Agresivnější formy chování byly dlouhou dobu na fotbale tolerovány, se změnou norem hodnot a zapojením vyšších vrstev do návštěv fotbalových utkání přestal být na toto chování brán ohled.

Williams ve své studii Football and Football Hooliganism zdůrazňuje, že se fotbalové chuligánství neustále vyvíjí a proměňuje a objevuje se i u ostatních sportů, například rugby, kriketu či boxu. (Williams, 2001, s.15)

2. 6 Etnografický přístup

Etnografický přístup je s Leicesterovskou školou v rozporu. G.Armstrong provedl antropologický průzkum mezi chuligány fotbalové klubu Sheffield United, a došel k závěru, že tito chuligáni pocházejí ze všech vrstev společnosti. Odmítá tedy tvrzení, že by na chuligánství měla výrazný vliv sociální příslušnost. Z jeho výzkumu vyšlo najevo, že chuligáni nemají příliš pevnou organizaci a strukturu a zajímá je především nenásilná konfrontace, která má za cíl zastrašit druhou skupinu. Připouští však možnost propuknutí násilných střetů. Armstrong rovněž tvrdí, že represivní opatření vedená proti chuligánům zasáhla všechny skupiny fanoušků a měla za následek omezení jejich svobody a legitimizaci policejních praktik.(Sir Norman Chester, s.8).¹

2. 7 Model ritualizace násilí

Poprvé byl popsán sociálním psychologem P.Marshem (Carnibella, s.37). Ten tvrdí, že násilné akce chuligánských skupin jsou velmi ritualizovaným chováním, které je ve skutečnosti mnohem méně nebezpečné, než by se mohlo na první pohled zdát. Chuligánství se řídí ritualizovanými pravidly, pomocí nichž si chuligáni dokazují svou mužnost bez toho, aby docházelo k nebezpečným úrazům. Většina bitek probíhá mimo stadion a platí při nich určitá pravidla.² Marsh hovoří ještě o tzv. „alternativní kariéře, kterou si jednotlivci budují v rámci své skupiny, na základě úspěchů v chuligánských aktivitách“.(Marsh 1996, s .42)

2.8 Vědecké přístupy k chuligánství v České republice

Nejobsáhlejší a nejaktuálnější prací publikovanou v České republice na téma fotbalového chuligánství je kniha Miroslava Mareše, Josefa Smolíka a Marka Suchánka „Fotbaloví chuligáni“. Kniha popisuje problematiku chuligánství v celosvětovém kontextu a zaměřuje se i na specifika tohoto fenoménu v České republice. Fotbaloví chuligáni jsou označováni za

¹ Podobně i skotský sociolog R. Giulianotti poukazuje na to, že příčiny chuligánství mohou mít i jiné než sociálně strukturální kořeny. Dle něj je násilí u skotských fanoušků způsobeno historickými a kulturními faktory (Giulianotti 1997, s.211)

² Proč jsou aktivity fanoušků ritualizovaným bojem vysvětluje CH. Bromberger těmito charakteristickými znaky: 1) oblečení fanoušků i hráčů jednoho klubu jsou uniformované (používají stejné znaky i symboly. 2) klubová vlajka má symbolický význam (přináležitost ke stejné skupině). 3) vojenská hudební složka (bojové chorály fanoušků). 4) petardy, rachejtla a světlice (navození atmosféry bitevního pole). 5) válečné symboly v jazyce. 6) názvy skupin ultra fanoušků. 7) spojenectví a nepřátelství. 8) rozdělení území na stadionu (kotle domácích a hostujících fanoušků). (Hedbávná 2003, s.20-22)

subkulturu, která je dobře organizovaná a řízena za pomoci pevného systému pravidel - nejedná se tedy o náhodnou a krátkodobou sociální skupinu fotbalových příznivců, jak se mnoho laiků domnívá. Mareš a kol. tvrdí, že chuligánské gangy jsou malé sociální skupiny, charakterizované „stabilitou, strukturovaností, integritou, stálostí, uzavřeností, homogenitou, interaktivitou nebo skupinovými cíli a specifickým hodnotovým systémem“. (Mareš, 2004, s. 25) Podle autorů „napomáhají pocitu ztotožnění a sounáležitosti skupiny příznivců společné symboly. Symboly umožňují jasné odlišení skupin. Propriety se symboly (vlajky, šály chuligánských skupin) slouží i jako zástavy jednotlivých skupin, které o ně soupeří“. (Mareš, 2004, s.27). Mareš a spol. dále tvrdí, že chuligáni spatřují v násilnostech zejména „vzrušující zábavu, která je únikem z všednosti normálních dnů“ (Mareš, 2004, s.25) Chuligánství je pro ně tedy způsob, jak se osvobodit od systému sociální kontroly uplatňovaného institucemi.

Samotné bitky zneprátelených chuligánů považují autoři za „rituál s předem stanovenými pravidly“. (Mareš, 2004, s. 28).

Rituálním aspektům chování fotbalových fanoušků v „sektoru pro vlajkonoše“ na českých fotbalových stadionech se ve své bakalářské práci zabývá Martina Hedbávná. Závěr její práce zní, že bychom se neměli dívat na skupinu fotbalových fanoušků jako na jednolitou masu. Hedbávná striktně odděluje dvě skupiny příznivců – neškodné fanoušky, pro něž má návštěva fotbalového utkání především rituální a v podstatě pozitivní význam a chuligány, o nichž píše: „Dnes se může každý prvoligový klub pochlubit svými hooligans, kteří, jak již bylo řečeno, jeví o fotbal samotný minimální zájem. Svědčí o tom i jejich internetové stránky, z nichž některé jsou opravdu jen pro jedince se silným žaludkem. Úspěch se zde neměří na góly, ale na litry prolité krve. Ultrafanoušci jsou skutečně smutnou kapitolou fotbalového diváctví.“ (Hedbávná, 2003, s.14).

K podobným jednoznačným závěrům dochází ve své bakalářské práci Martin Balcar. Podle něj spatřují fotbaloví chuligáni ve svém chování především zábavu. Sport je podle něj ritualizovaným bojem, chuligánství pak hrou s jasně definovanými pravidly. Největší nebezpečí chuligánství podle něj tkví v tom, že se bitky přenášejí stále častěji z tribun stadionů do přilehlých ulic, kde se obětí může stát i naprosto nezúčastněný člověk“. (Balcar, 1998, s.12). Ve své navazující magisterské práci navrhuje autor opatření, která by měla za následek eliminaci jevu fotbalového chuligánství. Je toho názoru, že chuligáni se dají usměrnit za pomoci autorit, které by mohly působit jako pozitivní vzor pro chuligány a zmírnit tak jejich násilné projevy. Balcar uvádí: „Jsem přesvědčen, že cosi na fotbalovém zápase musí být pro tyto lidi „autoritou“. Pokud se podaří tyto „autority“ poznat, pak věřím, že účinnou sociální prevencí je posílení prosociálních „autorit“ a neutralizace

asociálních.“(Balcar 2000, s. 55). Rizika chuligánství podle něj snižuje i nezájem okolí. „Celkově lze říci, že k úbytku chuligánství vede nezájem okolí o chuligány.(...) V Čechách jsou chuligáni pro ostatní atrakcí. Proto jsou tak úspěšní a mají důvod něco dělat.“ (Balcar, 1998, s.40)

Balcarova typologie fotbalových fanoušků se odvíjí od příslušného typu kotle. Tyto kotle dělí autor na slušné- karnevalové (jsou pro ně typické bubny, trubky, veselá nálada), výbušné (které se poperou, pokud je důvod a příležitost, ale hlavně pokud se cítí ohroženi, opilecké a extremistické- skinheadské.(Balcar, 1998, s. 35). Autor tvrdí, že kotel není jednobarevný, ale vždy se skládá z různých menších skupin fanoušků. „Pokud se kdokoliv z kotle ocitne sám, chová se zcela jinak a bývá mnohdy snadno zranitelný. Hrdinství každého z fandů pramení z kolektivní síly“. (Balcar, 1998, s. 35). Hlavním motivem násilného chování fotbalových chuligánů je dle Balcara snaha na sebe upozornit, výtržníci „tím tedy řeší svůj komplex méněcennosti- když něco udělám, bude se o mě vědět“. (Balcar, 1998, s. 45)

Výrazně méně spekulativní data vztahující se k českým chuligánům přináší Dušan Beyer ve své kvantitativní analýze textů z fanzinu Football Factory. Jako základní analytickou jednotku si vybral reportáže ze zápasů první a druhé české fotbalové ligy. Autor sledoval jako proměnnou tzv. subjektivní úroveň násilí v jednotlivých reportážích, která byla konstruovaná na základě vyskytujících se slov a slovních spojení, které autoři reportáží použili pro popis či hodnocení situací, při nichž docházelo k násilnostem. Zohledněn byl také rozsah, v jakém byly násilné situace zmiňovány. Na základě těchto indikátorů kategorizuje autor úroveň násilí do 4 skupin a to podle míry závažnosti a významnosti. Autor v závěru své práce konstatuje, že „charakteristika násilností zkoumaná uvedenou formou obsahové analýzy poukázala na složitější podstatu tohoto jevu a zvýraznila trend, jímž je konání násilností jako organizované činnosti mající charakter paralelní hry, svérázného (a nebezpečného) typu zábavy a seberealizace v rámci subkultury, kterou tvoří podobně smýšlející mladí lidé.“ (Beyer, 2002, s. 50)

Shrnutí

Pokusil jsem se podat přehled nastudované zahraniční i domácí literatury a sociologických směrů, zabývajících se fenoménem fotbalového chuligánství. Je zřejmé, že tyto přístupy nemohou podat vyčerpávající popis problému, a že tato schémata nejsou přenosná na všechny země, kterých se tato problematika týká. V současné době neexistuje shodný celoevropský přístup, který by vysvětloval fotbalové chuligánství. Mnohými autory dokonce není ani doporučován (Hall a Clarke, Carnibella). Je třeba zohlednit především kulturní, náboženské,

geografické, ekonomické, politické a sociální odlišnosti v jednotlivých zemích Evropy. Musíme vzít v potaz, že především práce britských sociologů, i přesto, že nám poskytuje mnoho přínosných objevů, reflektují především situaci ve Velké Británii, která se v jistých otázkách diametrálně liší od zbytku Evropy. Mám na mysli především specifickou Británii co se týče její třídní společnosti, kterou v takové podobě asi jinde v Evropě nenajdeme. Podle mnoha britských odborníků je chuligánství v Británii záležitostí především dělnické třídy a nižších vrstev společnosti, což neplatí v ostatních evropských státech a podle posledních průzkumů ani v samotné Británii. Dnes však již lze konstatovat, že neexistuje přímý vztah mezi fotbalovým chuligánstvím a prostředím na stadionu. Diskuse o tom, do kterých sociálních vrstev patří chuligáni jsou časté, ale výsledky těchto debat a studií jsou nejednoznačné. Situaci komplikuje to, že existuje málo empirických výzkumů ve většině evropských zemí zabývajících se danou problematikou (včetně ČR). Teoretické poznatky jsou pouze útržkovité a často jim chybí objektivita a širší souvislost. Bylo by však chybou vzdávat se objevů a dlouholeté práce britských sociologů či psychologů, neboť nám nabízí model, z kterého se můžeme poučit a inspirovat a případně jej i aplikovat, shoduje-li se situací v naší republice.

3. Metodologie a záměr práce

Cílem této práce je snaha podat, pokud možno co nejobjektivnější informace o fotbalových chuligánech v České republice, čehož jsem se snažil dosáhnout nejen pomocí názorů odborné a laické veřejnosti na tuto subkulturu, ale také vlastním pohledem fotbalových chuligánů.

V páté kapitole se na základě vlastního zúčastněného pozorování na fotbalových zápasech, dlouhodobého studia médií, kterými se chuligáni prezentují (jedná se především o chuligánské časopisy a internetové stránky) a četby odborných knih a časopisů, snažím popsat charakteristické znaky současných fotbalových chuligánů v České republice.

Nejcennějším zdrojem informací však pro mě bylo navázání kontaktů s několika významnými chuligány české scény v rámci projektu Profotbalfans.³

Mou snahou nebyl pouze popis typických znaků a zvyků fotbalových chuligánů, zabývám se rovněž preventivními a represivními opatřeními v Německu a Velké Británii, tedy v zemích, kde mají nejpropracovanější protichuligánskou politiku. Oba odlišné modely sociální popisují **v šesté kapitole** a snažím se vytvořit závěr, jaký z nich má vzhledem ke specifické sociální struktuře jejich prostředí a chování, šanci na úspěch i v našich podmínkách (**viz kapitola 6. 5 a 6. 6**)

3.1 Dva základní přístupy v metodologii sociálních věd

Metodologie sociálních věd využívá dva základní přístupy: kvalitativní a kvantitativní. Jak uvádí Smolík (Éthum, 2004, s. 7) kvalitativním výzkumem zjistíme mnoho informací o malém množství jedinců, ale lze jen obtížně provést generalizaci (zobecnění). Denzin a Lincoln (1998, s.15) zdůrazňují, že kvalitativní výzkum znamená „studium sociálních jevů v jejich přirozeném prostředí, tyto jevy jsou vysvětlovány a vykládány pomocí významů, které jim lidé přiřkládají“. Podle Dismana „používá kvalitativní výzkum induktivní logiku. Na začátku výzkumného procesu je pozorování, sběr dat. Pak výzkumník pátrá po pravidelnostech existujících v těchto datech, po významu těchto dat, formuluje předběžné

³ Náplň a cíle tohoto projektu jsou podrobněji přiblíženy v kapitole 6.6

závěry a výstupem mohou být nově formulované hypotézy nebo nová teorie“ (Disman, 2000, s.287.)

Oproti tomu v „kvantitativním výzkumu získáme omezený rozsah informací o velice mnoha jedincích, přičemž lze provést generalizaci na zkoumanou populaci.“ (Éthum, 2004, s.7)

Vzhledem k omezenému počtu respondentů, v mém případě problémových fotbalových fanoušků či fotbalových chuligánů, se jako vhodnější pro jejich výzkum jeví kvalitativní výzkum. Neboť jak uvádí Disman (2000) deskriptivní data (psaná nebo mluvená slova lidí a jejich pozorovatelné chování) procházejí v kvalitativním výzkumu mnohem menším počtem transformací. Kvalitativní výzkum má tedy větší naději předejít kontaminaci dat výzkumem samotným.

Podle Smolíka (Éthum, 2004, s. 8) patří mezi nejvhodnější techniky pro výzkum fotbalového chuligánství: 1. zúčastněné pozorování, 2. nestandardizované rozhovory, 3. analýza osobních dokumentů/obsahová analýza.

3.2 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování je výzkumný proces, při kterém je pozorovatel v přirozeném sociálním kontaktu s pozorovanými, je jedním z nich a „participuje na každodenním životě lidí, které studuje“ (Disman, 2000, s .35) V mém případě se jedná především o návštěvy fotbalových utkání.

Zúčastněné pozorování je většinou dlouhodobé a je při něm nutná velká dávka trpělivosti. Jeho předností je to, že pozorované osoby jsou sledovány ve vlastním prostředí (na fotbalových stadionech) v přirozených souvislostech (na fotbalových zápasech).

Nevýhodu zúčastněného pozorování je podle Kulky (1983) jeho malá efektivnost, která vyplývá z vysokých časových nároků, výzkumník navíc v tomto případě investuje nemalé finanční prostředky za vstupné na jednotlivé zápasy. Správně provedené zúčastněné pozorování může přinést velmi zajímavé výsledky, na druhou stranu nelze ale jeho závěry nijak generalizovat. U tohoto typu výzkumu vždy hrozí dvojí nebezpečí a to jednak přílišné sepejetí s danou komunitou, při níž si badatel nezvládne neudržet odstup, a jednak přílišná generalizace dosažených výsledků. Vždy je otázkou, zda badatel zrovna nezkoumá nějakou atypickou komunitu, která se nějakým způsobem nevymyká z ostatních podobných skupin. Závěry získané ze zúčastněného pozorování nelze tedy slepě aplikovat na každou obdobnou skupinu, byť by se na první pohled naprosto podobala té již pozorované. (Disman, 2002) Skryté pozorování klade na zúčastněného pozorovatele vysoké nároky na znalosti a na jeho

psychologické a psychické schopnosti (například schopnost seberegulace, pružnost myšlení, přizpůsobivost atd).

3.3 Nestandardizované rozhovory

Pro nestandardizované rozhovory je charakteristická interakce mezi tazatelem a respondentem, pro kterou má tazatel jen velice obecný plán. Tento plán nezahrnuje výčet otázek, jejich znění ani pořadí. (Disman 2000, Ferjenčík 2000)

Takový plán je pouhý skeleton, kterému dá obsah a živou formu teprve interakce s respondentem. Následující otázka je zrozena z odpovědi na otázku předchozí. (Disman 2000).

Hlavní přednost a zároveň i nevýhoda metody interview spočívá v tom, že je bezprostředně vázána na oba účastníky rozhovoru. Některé osobní vlastnosti tazatele tak mohou být překážkou k provedení validního rozhovoru s respondentem. Výhodou rozhovoru je to, že získáme velice rychle požadovanou informaci v bezprostředním kontaktu. Průběh rozhovor lze navíc umně regulovat, což zvyšuje jeho objektivnost (na druhé straně však může být hlavním zdrojem zkreslení). Při rozhovoru se uplatňuje ve větší či menší míře sugestivnost osobnosti tazatele, kterou lze do jisté míry korigovat vyhýbáním se sugestivním otázkám (Kulka 1983)

Největším problémem nestandardizovaných rozhovorů je především vyvolat vzájemnou důvěru a přátelskou atmosféru. U tak specifické skupiny, mezi kterou fotbaloví chuligáni patří, je tento úkol obzvláště obtížný, zvláště u tazatele, která s touto subkulturou nemá mnoho společného. Vzhledem k tomu, že jejich chování je často v rozporu se zákonem, panuje u této skupiny fanoušků velká obava z možného zneužití některých informací.

Dalším nesnadným úkolem pro výzkumníka je pochopit celkový kontext a situaci, aby nedošlo k chybné interpretaci respondentova sdělení.

3.4 Analýza osobních dokumentů (obsahová analýza)

Osobní dokument je respondentova popisná výpověď o vlastním životě nebo jednotlivcová úvaha o určité události popř. problému. Jedná se o takové materiály jako autobiografie, deníky, dopisy a dlouhé nestandardizované rozhovory, zapsané doslovně (Disman 2000). V mém případě analyzuji sdělení fotbalových chuligánů ve knihách, fanzinech, časopisech, novinových článcích a internetových stránkách.

Obsahová analýza je metodou, která se zaměřuje na rozbor zejména písemných sdělení. Její definice není snadná, neboť se jedná o skupinu různorodých metod. Jak uvádí Ferjenčík (2000) lze ji definovat jako výzkumnou techniku sloužící objektivnímu a systematickému popisu manifestního obsahu komunikace.

Ve své práci se snažím všech těchto výzkumných metod využít, nejvíce pak zúčastněného pozorování a obsahové analýzy osobních dokumentů (chuligánských fanzinů, knih a internetových stránek). Zúčastněné pozorování probíhalo zejména na fotbalovém stadionu Slavie Praha, tedy klubu, jehož zápasy navštěvuji již přes deset let. Další cenné poznatky jsem nasbíral při sledování fanoušků Bohemians a Sparty Praha a při mnoha cestách na zápasy Slavie Praha hrané na hřištích soupeře. Osobně se mi podařilo setkat a navázat komunikaci s několika fanoušky hlásících se aktivně k fotbalovému chuligánství; jedná se o příznivce klubů Slavie, Sparty, Bohemians, Olomouce, Opavy, Ostravy a Brna. S některými z nich jsem se vídal i opakovaně a navázal poměrně důvěrný vztah. Ti se stali cenným zdrojem informací a jakýmsi klíčem k pochopení této problematiky, neboť mi vysvětlili fungování, organizaci či motivaci chuligánských skupin. Právě na základě rozhovorů s chuligány, jsem si uvědomil, že můj náhled na ně byl zkreslený a v mnoha případech mylný. Tyto jedince jsem potkal v rámci projektu Profotbalfans.

Jsem si vědom toho, že k tomu, aby mé závěry z pozorování byly objektivnější a měly větší validitu, by byl zapotřebí výzkum početnějšího vzorku fotbalových chuligánů napříč celou republikou. Navíc své poznatky z pozorování fanoušků a jejich tvrdého jádra mohu vztáhnout pouze na příznivce pražských klubů, existuje zde tedy pravděpodobnost, že u chuligánů z ostatních částí České republiky se mohou vyskytovat některé specifické odlišnosti. Mé závěry tedy rozhodně nelze slepě aplikovat na všechny chuligány v České republice.

Je zřejmé, že není v silách jednoho člověka provést vyčerpávající popis tohoto jevu, k tomu by byl zapotřebí vysoce organizovaný výzkumný kolektiv a dostatečné finanční zajištění projektu. Záměrem mé práce bylo přiblížení tohoto velmi těžko uchopitelného a dosud málo známého fenoménu laické veřejnosti, poukázat na jeho složitou povahu a pokusit se o vyvrácení některých zobecňujících a zjednodušujících tvrzení týkajících se zejména organizace, hierarchie a motivace chuligánských skupin a jejich vztahu k fotbalu, médiím a politice.

4. Fotbalové chuligánství jako sociálně patologický jev⁴

Fotbalové chuligánství je společensky nebezpečný jev, který se projevuje násilím a agresivitou.⁵ Agresivní chování fotbalových chuligánů lze označit za projev sociální patologie, neboť je v rozporu s uznávanými hodnotami, normami a zvyklostmi ve společnosti. Agrese je rovněž společensky nejnebezpečnější formou negativních diváckých projevů. Definovat jej není snadné, neboť jeho projevy jsou vykládány různě a neexistuje konsensus odborníků na jeho vyčerpávající definici. Přesné vymezení tohoto fenoménu komplikuje i to, že se fotbalové chuligánství v průběhu let vyvíjelo, měnilo charakter a nabývalo nejrůznějších forem.

4.1. Základní rozdělení návštěvníků fotbalového utkání

Na první pohled by se nezasvěcenému návštěvníkovi fotbalového utkání mohlo zdát, že fotbalové publikum tvoří poměrně homogenní celek, které se ve svých projevech příliš neliší. Taková představa by ovšem byla pravdě velmi vzdálena, neboť fotbalové publikum se skládá z velmi pestrého vzorku jedinců, kteří se mohou sdružovat do různých skupin a jejichž motivy k návštěvám fotbalových utkání.

Z tohoto hlediska můžeme rozdělit osoby sledující fotbalové utkání do čtyř hlavních skupin: 1) Fotbaloví diváci 2) Fotbaloví fanoušci 3) Ultras fanoušci 4) Fotbaloví chuligáni.⁶

Fotbaloví diváci- jsou zpravidla příznivci fotbalu, kteří nemají citové vazby na žádný fotbalový klub, neztotožňují se s klubovými symboly a barvami, oceňují především hru obou týmů a zajímají je především výsledky utkání. Necítí nepřátelství ani rivalitu k žádnému z týmů, fotbal sledují především prostřednictvím sdělovacích prostředků, málokdy navštěvují

⁴ Sociální patologie- (z řec. pathos = utrpení, vzrušení; logos = slovo, nauka, řeč) – „shrnující pojem pro nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy. Sociální patologie zkoumá společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování“. (Velký sociologický slovník, 1996).

⁵ Jako násilí se označuje použití velké síly všeobecně, nebo specifické použití síly proti něčemu či někomu. V prvním případě chápeme násilí jako použití síly při překonávání překážek, bránících v dosáhnutí něčeho. V druhém případě chápeme násilí jako porušení tělesné integrity nebo poškození lidského organismu (Nakonečný 1997).

⁶ Policie v evropských státech včetně ČR rozděluje fotbalové publikum do tří kategorií:

1. kategorie A: U těchto fanoušků se nepředpokládají potíže, jsou to bezkonfliktní, poklidní a nenásilní fans
2. kategorie B: Zde se předpokládá možnost potíží, konfrontací nebo výtržností, jsou mírně riziková fanoušci.
3. kategorie C: U této kategorie se předpokládá možné riziko potíží, výtržníci vyhledávají nebo jsou sami organizátory násilí, je to tzv. riziková skupina.

fotbalové zápasy. Nesdružují se do žádných skupin, nejsou členy fanklubů. Kromě fotbalových utkání sledují i ostatní sporty.

Fotbaloví fanoušci- jsou pravidelnými návštěvníky fotbalových zápasů především svého klubu, se kterým jsou citově propojeni a ztotožněni. Zajímají se o výsledky svého klubu, sledují veškeré ostatní klubové dění a mají přehled i o ostatních týmech. Na výsledcích svého klubu jim velmi záleží, případná prohra je brána velmi těžce. Fanoušci soupeře jsou bráni jako rivalové, největší bývá mezi celky z jednoho města a mezi historicky nejúspěšnějšími kluby. Fotbal je pro fanouška hlavním sportem, ostatním sportům nevěnuje takovou pozornost. Fanoušci často nosí klubové symboly a vlajky, na fotbalovém stadionu aktivně povzbuzují své mužstvo, chodí do kotle.⁷ Mohou být členy skupin fanoušků nebo fanklubů.

Ultras fanoušci- tvoří rozhraní mezi fotbalovými fanoušky a fotbalovými chuligány. Ultras (fanatický, extrémní, radikální) začali vznikat v některých zemích jako fankluby, od kterých se postupně oddělili. Dříve se v České republice pro jejich označení používal termín „vlajkonoši“, neboť s sebou na stadion nosili své vlajky u nichž se shromažďovali. Cílem ultras je vytváření atmosféry na stadionu, ať již v podobě hromadného skandování a vymyšlení propracovaných pokřiků a chorálů, tak i pomocí vytváření choreografie, která se skládá z obrázků a nápisů vyrobených pomocí kartónů, obrovských plachet, různobarevných kartónů nebo papírů. Bojovou až válečnou atmosféru utkání umocňuje používaná pyrotechnika, dýmovnice a petardy, které dohromady vytvářejí výrazný audiovizuální efekt. Nápisů mají především vtipně reagovat na události týkajících se fotbalu, ale objevují se i posměšné a urážející narážky na fanoušky a klub soupeře. Výhrůžky mohou směřovat k vedení, hráčům a trenérovi vlastního týmu, nejsou-li ultras spokojeni se situací v klubu. Výhradním místem, kde se ultras schází je domácí kotel, kde mají spolu s chuligány hlavní slovo, a který organizují. Všechny ultras skupiny se prezentují vlastními vlajkami, které bývají velmi pěkně graficky provedeny a bývají označeny názvem ultra skupiny. Ultras zpravidla nevyhledávají bitky s příznivci soupeřových týmů, ale dostanou-li se do situace nebezpečí a jsou-li napadeni, neváhají použít násilí.⁸ Násilí však pro ně, na rozdíl od chuligánů, není prioritou. Jejich snahou je porazit soupeře hlasitějším a propracovanějším povzbuzováním a vymyšlet zajímavější a nápaditější choreografie, než-li protivník.

⁷ Jako „kotel“ se označuje prostor umístěný nejčastěji za fotbalovou brankou oddělený od ostatních sektorů stadionu. Kotel je zvláštním dějištěm společných oslav fotbalových fanoušků, rozličné skupiny fanoušků v něm vyjadřují svou přítomnost na stadionu pomocí hlasitého fandění, vlajek a praporů, na kterých jsou napsaná jména skupin nebo klubů, které podporují.

⁸ V Itálii se však fotbalové chuligánství vyskytuje pouze v rámci těchto ultras seskupení. Italské radikální skupiny jsou především více politizované, mnoho skupin spojuje fotbal a politiku, takže při fotbalových zápasech dochází často k propagandě politických názorů.

V souvislosti s ultras fanoušky můžeme tedy hovořit o silné identifikaci s vlastním týmem a velkém, ale nikoliv agresivním nepřátelství k ostatním soupeřovým skupinám.

Fotbaloví chuligáni- Pojem chuligán vznikl z anglického slova hooligan, což je podle Marshe (1978, s.336) odvozenina od příjmení Houlihan, které nosila v 19.století ve východním Londýně irská rodina proslulá svým asociálním chováním. Termín chuligánství se začal používat obecně v souvislosti s kriminálním a výtržnickým chováním, když se tyto jevy začaly objevovat stále více i na fotbalových stadionech, vžilo se označení chuligán pro fotbalové výtržníky. V souvislosti s fotbalovými chuligány se ještě můžeme setkat s označením rowdies (drsný, bouřlivý, hrubý), ale tento název se již nepoužívá v souvislosti s fotbalovými výtržnostmi. Fotbalové chuligánství je tedy pojem používaný pro antisociální a společensky patologické chování příznivců jednotlivých klubů.

V následujících dvou kapitolách budu podrobněji zabývat typickými znaky a projevy chování fotbalových chuligánů .

4.2. Charakteristika a projevy fotbalového chuligánství

Fotbaloví chuligáni představují početně nejmenší skupinu diváků na fotbale. Přesto jsou jejich násilné projevy nejvíce viditelné, důkazem čehož může být přerušení a ukončení zápasu nebo negativní ovlivnění atmosféry na stadionech a zkažení zážitku za hry ostatním fanouškům.

„Za projevy fotbalového chuligánství lze označit vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu i aktéry hry, výtržnosti, vandalismus, verbální i brachiální konflikty ústící v agresi mezi chuligány a rozhodčím, chuligány a hráči, chuligánskými skupinami navzájem“ . (Smolík, 2002, s.15)

O fotbalových chuligánech můžeme hovořit i jako o specifické *subkultuře* mládeže nebo mladých dospělých, neboť věk naprosté většiny chuligánů se pohybuje převážně v rozmezí 15-25 let.⁹

Chuligánství je založeno na *partách* (ganzích či tlupách) většinou mladých příznivců, jejichž primárním motivem k návštěvám fotbalových utkání je vyvolání konfliktu či bitky s podobnou skupinou soupeřova týmu. Chuligáni mají své vlastní názvy, vlajky, šály s nápisy a motivy typické pro vlastní skupinu.

⁹ Subkultura poskytuje prostor pro interakci, sdílení hodnot s podobně většinově “nepřizpůsobivými“ jedinci a pocit ochrany před případným odsouzením ze strany ostatních i možnost kompenzace nenaplněného statusu v rámci majoritní společnosti .Subkultura usnadňuje potřebu každého člověka někam patřit a mít zde slušnou pozici (Beyer, 2002). Většina subkultur bývá generační záležitostí.

Svoji totožnost s chuligánskou skupinou umocňují nezřídka i tetováním. Chuligáni vytvářejí „poměrně dobře organizované autonomní skupiny s určitou hierarchií (vůdčí osobnosti, staří a mladí), vysokou kohezí (soudržností), konformitou, integritou, stabilitou, intimitou, uniformitou a specifickými skupinovými cíli a systémem hodnot“ (Mareš, 2004, s.26). Chuligánské skupiny jsou stabilní, pro své členy velmi atraktivní, neboť jim poskytují vysokou míru uspokojení a libosti. Chuligáni se soustřeďují do skupin, které nazývá Krech (1968) „malé skupiny“, a které jsou charakteristické tím, že: 1) „vztahy mezi členy jsou navzájem závislé, neboť chování každého člena ovlivňuje chování každého jiného člena. 2) „členové mají společnou ideologii tj.soubor názorů, hodnot, norem, které regulují jejich vzájemné vystupování“.

Podle Nakonečného (1999, s.217) chuligáni vyhledávají malé skupiny, neboť: „Skupina poskytuje svému příslušníku nejen určitá uspokojení, ale také srovnávací rámec pro jeho postoje a jednání, utváří jeho pojetí „sociální reality“ a jeho sociálních rolí“.

Důležitá je i historie chuligánských gangů, jenž je velmi ceněna. Noví členové pak navazují na tradice svých předchůdců a zachovávají kontinuitu chuligánské tlupy. Fotbaloví chuligáni prezentují násilí jako hrdost a obranu svého klubu a vnímají sami sebe jako jeho strážci. Proto mají značnou popularitu a respekt především z řad mladých fanoušků. Svými symboly se snaží vymezit oproti ostatním fanouškovským skupinám i chuligánským skupinám soupeře. „Jednotlivé skupiny sjednocují nejenom nepřátelství a nenávisť k chuligánům soupeře, ale i společné politické, rasové, národnostní, náboženské, regionální nebo sociální motivy“¹⁰ (Mareš, 2004, s.12-13).

Většina chuligánů nespojuje své aktivity s politikou, ale některé chuligánské projevy jsou dávány do spojitosti s *pravicovým* či *levicovým extremismem*. Časté je především prolínání chuligánů s příslušníky hnutí skinheads. Dle Mareše (2003) však není pravděpodobné, aby se ultrapravicoví skinheadi organizovali v politických stranách, hnutích či zájmových skupinách objevovali na fotbale ve větší míře.¹¹

Na fotbalových utkáních dochází velmi často ke zvnitřňování předsudků, postojů, a komplexů v podobě hajlování, provolávání nacistických, rasistických, antisemitských pokřiků, poznámek a hesel. *Rasistické, xenofobní a antisemitické* projevy části chuligánů, ale i ostatních fanoušků nejsou ve většině případů spojeny s politickým přesvědčením. Velmi často nejsou myšleny vážně, mají za úkol pouze poškodit či zesměšnit hostující fanoušky, hráče či

¹⁰ Známa je rivalita skotských klubů Glasgow Rangers, Celtiku Glasgow, která je založená na náboženských základech. Zatímco příznivci Rangers se hlásí k protestantské víře, fanoušci Celtiku vyznávají katolickou víru.

¹¹ V ČR nemůžeme hovořit o prolínání chuligánské subkultury se skinheadskou v takové míře, v jaké tomu dochází v Anglii nebo Itálii.

vedení fotbalové klubu. Toto chování navíc může být vyvoláno požíváním alkoholu nebo je v rámci norem chuligánského gangu považováno za obvyklý rituál doprovázející fotbalové zápasy, je možno jej nazvat extremistickým, ale fotbalové chuligánství rozhodně nesplňuje atributy politického extremismu. V rámci chuligánské subkultury se nevyskytují pouze pravicoví extremisté, ale i zcela apolitičtí nebo ultralevicoví fotbaloví chuligáni (Smolík, 2002).

Chuligánské chování doprovází řada *rituálů* např. při povzbuzování, nebo přípravách na násilné střety. Své akce veřejně prezentují pomocí webových stránek na internetu nebo prostřednictvím tzv. *fanzinů*.¹²

4.3. Osobnostní profil chuligánů

Podle psychologa Wanna (2002, s.143) mají fotbaloví chuligáni větší sklony k agresivnímu prchlivému a násilnému jednání, než ostatní návštěvníci fotbalových zápasů. Jedná se především o mladé extrovertní muže, kteří mají silné tendence vyhledávat vzrušující a riskantní situace pro uspokojení potřeby nových, dosud neobjevených zážitků, přičemž neváhají porušovat normy společnosti. Tito lidé snadno podléhají skupinovým normám a jejich sklony jednat impulzivně se projevují unáhleným chováním bez ohledu na následky. Málokdy se na fotbale projevují agresivně samostatně, většinou tak činí v rámci své referenční skupiny. Skupinové procesy napomáhají násilnému jednání, protože jedinci předpokládají, že budou ostatní reagovat podobným způsobem, a že budou za své jednání odměněni a uznáváni. Chuligáni často řeší problémy a konflikty pomocí násilí, nemají naučené pozitivní modely chování a své jednání považují za normální a přiměřené situaci.

Fotbaloví chuligáni se tedy projevují agresivně a násilně, jejich chování je také nepřilíživě výstižně označováno jako „divácké násilí“. Do diváckého násilí totiž mohou spadat i neplánované výtržnosti obyčejných fanoušků, kteří agresivně reagují např. na nepříznivý průběh hry nebo výrok rozhodčích, ale jinak se projevují nenásilně. Největší tragédie spojené s fotbalovými zápasy vznikly na základě panické reakce davu, nebo díky nedostatečným bezpečnostním opatřením či špatnému stavu stadiónu. Počet úmrtí spojený s chuligánským střetem je buďto nulový, nebo pouze minimální. Je to do jisté míry dáno i tím, že chuligánské bitky mají dosti *ritualizovanou* podobu s určitými pravidly. Často se jedná pouze o *instrumentální agresi* s cílem zastrašit druhou skupinu, utrpěná zranění nejsou příliš vážná.

¹² Fanzin je odvozenina ze slov fans magazine tj. fanouškovský časopis

5. Fotbaloví chuligáni v České republice

Do podvědomí široké veřejnosti v tehdejší Československu se fotbaloví chuligáni dostali poprvé díky incidentu z června 1985, kdy skupina spartánských vlajkonošů na cestě z Bánské Bystrice do Prahy zdemolovala vlak, ohrožovala cestující i průvodkyni a napáchala několikasettisícovou škodu (Carnibella, s.67). Na toto téma byl o dva roky později natočen film Proč?, který se však pro mnohé fanoušky a chuligány stal kultovním snímkem, a přivedl mnohé z nich k násilným projevům na stadiónech.¹³

Beyer (2002, s.28) uvádí, že spartánské fanoušky k tomuto činu inspirovala tragická událost ze stejného roku na stadionu Heysel v Bruselu, která byla vyprovokována anglickými chuligány. Tato událost byla oficiálně odsouzena, ale od té doby se mezi českými nejtvrďšími příznivci začaly objevovat ve větší míře britské vlajky a převzaté pokřiky anglických hooligans. Tato událost je podle Mareše (2004) zlomovým momentem ve vývoji první tzv. „pre-chuligánské etapy neorganizovaného fotbalového násilí“. Ta je zasazena do časového období od počátku vývoje fotbalu (přelom 19. a 20. století) až do poloviny devadesátých let. Druhé období je označováno „etapou moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů“, která je typická cílenou činností stabilních skupin, jejichž členové sami sebe chápou jako příslušníky specifické (chuligánské) skupiny. Ta započala zhruba v polovině devadesátých let a trvá dodnes.¹⁴

Vymezení těchto etap je pouze ilustrativní a nepřesné, neboť se vývojové etapy překrývají a nelze určit jejich přesné hranice. Jednotlivé skupiny nemají ještě ustálené principy fungování a navíc dochází k neustálému vývoji uvnitř gangů. I přes tuto nejednoznačnost je podle mého názoru výše uvedené vymezení vývojových etap fotbalového chuligánství v České republice natolik výstižné, že se jej budu držet i při následujícím popisu charakteristik jednotlivých období.

Zakořeněné představy o fotbalových chuligánech jako jedincích z nejnižších vrstev společnosti, s nízkým sociálním statutem a vzděláním opouštějí odborníci nejen v zahraničí, ale i u nás. V drtivé většině se jedná o muže ve věku věkem 15-25 let, kteří pocházejí z nejrůznějších sociálních vrstev a mají různé úrovně vzdělání (Beyer, 2002, s.51).

Příčiny násilného chování nelze spatřovat v samotné podstatě sportu. Nárůst násilného a

¹³ Film natočil Karel Smyczek v roce 1987, po premiéře tohoto filmu došlo k výtržnostem přímo v kině, kde davy mladých „nadšených diváků demolovaly jeho zařízení (Carnibella, s.67).

¹⁴ Autor uvádí i možnou třetí vývojovou etapu a to „politizaci fotbalového násilí“, avšak vzhledem k nejistému směřování a vývoji fotbalového chuligánství ji označuje za nepravděpodobnou (Mareš, 2004, s.130).

agresivního chování jedinců či sociálních skupin je patrný i v jiných společenských sférách a jeho hlubší příčiny je zapotřebí hledat ve spojení s dalšími sociálními jevy.

5.1. Počátky vývoje chuligánství v České republice. Začátek 20 st.-1995

Incidenty na fotbalových zápasech se u nás začaly objevovat již od počátku založení fotbalové soutěže. Jednalo se zejména o spontánní reakce na dění na hřišti, jen zřídka kdy došlo k fyzickým útokům mezi diváky nebo napadení rozhodčího. Mnohem častější byly slovní útoky a nadávky, či vniknutí na hřiště (Smolík, 2002). Vlivy ze západu a především z Anglie k nám začaly pronikat až v polovině osmdesátých let. Je však možné, že se násilnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy objevovaly již dříve neboť tehdejší režim považoval tyto projevy za západní vlivy a snažil se je před veřejností utajit (Harsayi, 2005, s.2).

Po již zmíněné události z Banské Bystrice ze strany spartánských vlajkonošů, začal počet incidentů vážně narůstat. Tak například v roce 1988 se odehrála na plzeňském nádraží bitka mezi příznivci Plzně a Sparty, do které bylo zapleteno několik stovek fanoušků. Při rvačce byla nechtěně sražena jedna starší žena ze schodů, která na následky svého zranění později zemřela. Mezi nejobávanější patřili příznivci Ostravy, Olomouce, Brna, Sparty, Bohemians a Slávie, ze slovenských pak fanoušci Slovanu Bratislava a Spartaku Trnava.

Mezi příznivci panovala nevraživost daná městskými, regionálními či nacionalistickými rozdíly.¹⁵ Fandění nebylo příliš organizované, pouze výjimečně se používala pyrotechnika.

Po pádu socialismu došlo k uvolnění poměrů a nárůstu svobody a demokracie. Vývoj však předběhl legislativní procesy, právní vakuum a děravost zákonů nahrávala nejrůznějším extremistickým názorům a projevům. Mezi ně patřilo zejména chuligánství, ale také nacionalismus a rasová nesnášenlivost. Na fotbalové zápasy začali chodit především příslušníci hnutí ultrapravicových skinheads, kteří po roce 1989 zažívali v Čechách obrovský boom. Skinheads se infiltrovali do „kotle“ fanoušků a měli asi největší podíl na „zvětšujícím se počtu projevů xenofobie a rasové nesnášenlivosti na fotbalových stadionech“. (Mareš, 2004,s.133)

Mezi nejznámější incidenty počátku devadesátých let patří hromadná bitka mezi příznivci Bohemians a Sparty přímo na stadionu, která měla za následek přerušení zápasu. 30.3. 1991 byl před utkáním Baník Ostrava-Sparta Praha ubodán, poblíž restaurace na Špejchaře , ostravský fanoušek příznivcem Sparty (Večerka, 1992, s.4). Zajímavé jsou i výsledky empirického výzkumu o subkultuře fanoušků, který provedl Večerka(1992). Zaměřil se na

¹⁵ Při utkáních mezi českými a slovenskými týmy bylo možno běžně slyšet skandování „Bij a bij, a bij Slovák (či Čecha) do hlavy“,nepřátelství panovalo i mezi moravskými a pražskými týmy (Harsayi, 2005, s.3).

fanoušky Sparty, kteří se scházeli v kotlích a aktivně povzbuzovali své mužstvo. Mezi nimi rovněž byli i pachatelé výtržností. 60 % dotazovaných uvedlo, že se již někdy popralo s příznivci soupeře, 11 % tak činilo velmi často. Jako motivaci k návštěvě utkání odpověděla polovina fanoušků pomoc klubu k vítězství fanděním, 26% uvedlo možnost vyřádit se, 24 % fanoušků možnost se poprat. Počet fanoušků v kotli odhaduje Večerka u Sparty kolem 200-400, z toho tvrdých příznivců je kolem 30-50. Mezi nejčastější násilné projevy patřilo v té době vhazování předmětů na hřiště, ničení zařízení stadionu a plotů. Počátkem devadesátých let se mění skupinové projevy, které mají poměrně ustálené formy. Patří mezi ně skandované pokřiky ,popěvky, rytmizované společné pohyby a gesta.

5.2. Fotbalové chuligánství v ČR od poloviny devadesátých let dodnes

Moderní etapa vývoje fotbalového chuligánství začala v naší republice zhruba v polovině devadesátých let, kdy začínají při jednotlivých klubech vznikat organizované chuligánské a ultras skupiny. Mnohé projevy a formy chuligánství převzali tito jedinci od zahraničních skupin, především z Anglie, Německa, Itálie, ale i z Polska, Maďarska či Jugoslávie. Díky technickému pokroku (mobily, internet) se jejich akce stávají sofistikovanější, což velmi ztěžuje monitoring policii. Organizovanost, větší „rafinovanost“ chuligánských akcí jsou přímým důsledkem represivní politiky zaměřené proti nim, která je u nás stále přísnější. Nejvíce násilností se odehrává při zápasech hraných venku. Cílem návštěvy fotbalových zápasů je u chuligánů uskutečnit střet a to s podobně smýšlející skupinou soupeřova týmu. Bitky se odehrávají většinou na předem stanoveném místě a v určitý čas a jsou rovněž dohodnuty podmínky boje. Boj tak nabývá vysoké organizovanosti, rituální podoby a má nádech strategické hry, neboť má pevně stanovená pravidla, jejichž cílem je minimalizovat zranění na co nejmenší míru. Závažná zranění jsou spíše výjimečná. Posledních několik let můžeme na českých stadionech pozorovat i změnu chování fanoušků v kotli, neboť se začíná čím dál tím více prosazovat nápadité fandění se složitými chorály doprovázené pyrotechnikou a barevnými nápisy, transparenty a obrázky. Do těchto činností se aktivně zapojují i chuligáni. Po rozpadu Československa a vzniku samostatné české ligy v roce 1993 se mezi nejradikálnější a nejnebezpečnější chuligány zařadili vedle těch z Prahy, Brna, Olomouce i chuligáni Liberce, Hradce Králové, Mostu, Plzně, Budějovic aj. Celá devadesátá léta byla ve znamení zvětšujícího se počtu výtržností a násilností na fotbalových zápasech a

mimo ně. Také média začala mnohem častěji informovat o těchto výtržnostech a svým zvýšeným zájmem a často skandalizujícím zpravodajstvím se podílela na zvýšených bezpečnostních opatřeních.¹⁶ V současnosti má u nás kromě asi tří mužstev své chuligánské skupiny každý klub první ligy. S těmito skupinami, i když v menším počtu, se můžeme setkat i v nižších ligách.¹⁷

Po roce 2000 ubylo incidentů, i když mnoho z nich nebylo policií zaznamenáno. Jakýsi nárůst přinesl až rok 2004, který se nesl ve znamení výtržností fanoušků Baníku Ostrava, kteří způsobili statisícové škody při zápase s Opavou se Spartou a Zlínem. Uplynulý rok zhodnotil odborník na problematiku diváckého násilí M.Synecký z policejního prezidia jako „poměrně klidný, bez žádných výrazných problémů a škod“ (Rádio Vnitro, 20.12.2007). Zdá se, že minimálně na stadionech se dnes s diváckým násilím téměř nesetkáme, v tomto ohledu byl učiněn obrovský krok dopředu. V ulicích a okolí stadionů však k potyčkám běžně dochází, o čemž svědčí i v nedávné době uskutečněný střet z června 2005, kdy se utkaly historicky nejpočetnější skupiny chuligánů v dějinách české, resp.československé ligy. Na bratislavském sídlišti, mimo frekventované ulice, se utkaly zhruba tři stovky chuligánů. Boj probíhal mezi chuligány Spartaku Trnava a Baníku Ostrava na jedné straně, proti chuligánům Slovanu Bratislava a jejich přátelům z Brna. Zadrženo bylo slovenskou policií na 149 chuligánů z obou stran.¹⁸ Při této rvačce nebyl nikdo vážně zraněn a nedošlo k napadení nezainteresovaných občanů. Střety většinou ukončoval zásah policie, která ovšem dohodnutým bitkám nedokázala včas předejít. Chuligánství je tedy v naší republice aktuální a stále živé, k náhodným střetům dochází v současné době spíše výjimečně, téměř vždy se jedná o předem organizované a koordinované akce mezi lidmi, kteří mají zájem se vzájemně utkat a násilně konfrontovat.

¹⁶ Mediálně velmi známý je incident z 15.8.1999, kdy chuligáni Baníku Ostrava házeli kameny na projíždějící vlak, ve kterém měli být chuligáni olomoucké Sigmy a omylem způsobili těžké zranění ženě. Výsledkem byly zpřísněné tresty a zvýšení bezpečnostních opatření na fotbalových zápasech.

¹⁷ Jedna z největších bitev proběhla na podzim 2005 v Náchodě, kdy se v rámci zápasu třetí ligy utkalo místní mužstvo s pražskými Bohemians. Bojů mezi oběma tábory se účastnilo přes sto fanoušků.

¹⁸ Veliké počty bojovníků se objevily i při zápase mezi Slávií a Spartou (více než 200 lidí) ze dne 14.3.04 a mezi Spartou a Brnem (zhruba 250 lidí) v rámci utkání hraného 19.5. 2005 (internetový zdroj www.hooligans.cz).

5. 3. Charakteristika dnešních chuligánů v České republice

5. 3. 1.Chuligánské skupiny u nás a jejich struktura

Mezi nejznámější a nejobávanější současné české chuligány patří ti z Ostravy, Brna , Opavy , Olomouce dále příznivci Sparty, Bohemians a Slávie. Jejich počet se liší, skupiny jako Ostrava, Brno či Sparta jsou schopni dát dohromady více než sto bojovníků. Fotbaloví chuligáni jsou poznatelní podle toho, že nosí podobné značkové oblečení (např. Hooligan streetwear, Lonsdale, Umbro, Troublemaker, Thor Steinar, Grassel apod.) a většinou kratší sestřih, což ale nebývá vždy podmínkou. Jednotlivé chuligánské tábory se skládají z několika na sobě nezávislých skupin, které ale spolupracují, dojde-li ke rvačce s nepřítelem. Počet členů skupin, kteří tvoří výhradně muži, nepřesahuje více než několik desítek lidí, skupiny se velmi rychle mění a často zanikají nebo vznikají nové. První chuligánská skupina v České republice byla založena v polovině devadesátých let na Spartě a jmenovala se Brigáda Drábek z Lasičky. „Její počet tvořil asi třicet elitních členů, kteří byli zkušenými bojovníky“(Mareš, 2004, s.134). V současné době již neexistuje a byla nahrazena jinými skupinami.

Mezi nejznámější chuligánské gangy patří např. brněnský Johnny Kentus Gang, opavský Bulldog Corps, slávistický Red White Supporters či olomoucký NS Commando. Chuligánské skupiny pro své označení často používají anglické názvy, což značí nejenom úctu a obdiv k této zemi, ale rovněž napomáhá snadnějšímu porozumění pro ostatní chuligánské skupiny z celého světa. Každá skupina má kromě svého názvu i symboly, kterými se odlišuje od ostatních skupin. Tyto symboly nemají většinou žádnou příslušnost k vlastnímu klubu. Symboly a názvy skupin můžeme vidět na jejich vlajkách , šálách nebo tetování.

5. 3. 2 Organizace a hierarchie skupin

Každá skupina má určitou organizaci a hierarchii, hlavní slovo mají nejstarší a organizačně nejschopnější členové skupiny jež pokyny je třeba dodržovat a respektovat. Nejstarším jedincům je kolem třiceti let, nejmladším zhruba patnáct. Fotbalové chuligány starší třiceti let u nás najdeme pouze ztěží. Ti nejstarší bývají považováni za elitu, neboť jsou v bojích nejzkušenější. Mladí chuligáni jsou pro skupinu velmi důležití, neboť zajišťují kontinuitu

jejího trvání. Členem skupin se může stát kdokoliv, kdo má zájem pomoci chuligánům v bitce, nutností je však aktivní zapojení do boje. V některých táborech dokonce mají přijímací rituál do skupiny, kdy začínající chuligán musí vyvolat bitku s protivníkem a sám stát při jejím průběhu v první řadě. Všechny chuligánské gangy si pečlivě hlídají, aby jedinec nespolečně pracoval s policií, proto jsou zpočátku ostatní k nově příchozím nedůvěřiví. Důvěru si každý může získat pravidelnou účastí v chuligánských bitkách se soupeřem a statečným bojem. Časem se z takové jedince může stát respektovaný a uznávaný člen skupiny, můžeme zde hovořit o jakémsi „budování kariéry“ v rámci chuligánské subkultury. O nejznámějších chuligánech kolují legendární historky napříč celou subkulturou, oceňována je především jejich statečnost a bojové nasazení. Hraničním obdobím, kdy se většina lidí vzdává své chuligánské aktivity, je věk kolem pětadvaceti let. Mezi nejčastější důvody patří založení rodiny, pracovní povinnosti a nedostatek času, ztráta zájmu a upřednostňování jiných aktivit, hrozba uvěznění atd.

Stupeň nepřátelství mezi jednotlivými skupinami soupeřících chuligánů je různý. Chuligáni spolu mohou uzavírat přátelské koalice (vzájemná výpomoc při střetech s nepřítelem), nebo smír (dohoda mezi skupinami, o tom, že se nebudou vzájemně napadat) nebo mezi gangy panuje veliká nenávisť a nepřátelství. Koalice nebo také družby, spolu jednotlivé skupiny uzavírají, aby zvýšili svojí bojeschopnost a měly tak větší šanci na vítězství v bitvě s nepřítelem. Družby jsou uzavírány i mezi skupinami za zahraničí.¹⁹

5. 3. 3 Chuligáni a média

Oficiální média jsou samotnými chuligány velmi kritizována za to, že přispěla k vytvoření jejich negativního obrazu v očích veřejnosti. Zaujaté a skandalizující zpravodajství má podle nich také vliv na neadekvátní zpřísnění represivních opatření ze strany policie.

Chuligáni se proto snaží prezentovat své názory pomocí internetu a vydávání vlastních časopisů zvaných fanziny. Mezi nejznámější celorepublikový časopis pojednávající o chuligánské scéně v ČR patří fanzine Football Factory. Football Faktory, který je zřejmě nejobjektivnějším médiem vypovídajícím o chuligánech u nás. Jeho obsah tvoří popis bitek a předvedené choreo produkce z pohledu obou zúčastněných stran. Vydavatel patří k nejznámějším a nejrespektovanějším osobám chuligánské scény, stejně jako dopisovatelé

¹⁹ Mezi nejsilnější družby v České republice patří ta, kterou vytvořili chuligáni Brna, Klatov a slovenského Slovanu Bratislava (známá pod zkratkou BKS) či družba mezi chuligány Baníku Ostrava a polského GKS Katowice.

z každého tábora popisující události. Součástí časopisu jsou i fotografie dokumentující průběh bitek a barevné fotky zaměřené na kotel fanoušků a jeho aktivity. Poslední strany časopisu jsou věnovány výtržnostem v zahraničí. Cílem tohoto fanzinu je pravdivě informovat o aktivitách fotbalových chuligánů a ultras v ČR.²⁰

Cenným zdrojem informací o této subkultuře je internet neboť skoro každá chuligánská skupina provozuje svou internetovou stránku.²¹ Nejvýznamnější internetovou stránkou je www.hooligans.cz. Obsahuje diskusní kluby, kde se vyjadřují chuligáni jednotlivých klubů k uplynulým střetům. Můžeme se také dovědět jejich názor na nejrůznější témata, mezi která patří např. politika, policie, oblíbené oblečení či hudební skupina, trávení volného času atd.

Pomocí těchto médií se čeští výtržníci dovídají o nejrůznějších trendech a vývojích v této subkultuře. Rovněž slouží ke komunikaci mezi jednotlivými tábory a výměně názorů a ujasnění pravidel

5. 3. 4 Příprava na střet a jeho pravidla

Příspěvky ve všech těchto časopisech a internetových stránkách popisují náročné přípravy na uskutečnění bitky, které začínají již několik týdnů před předpokládaným stretem. Dočteme se o nejrůznějších strategiích, které mají za úkol odvést pozornost policie. Šéfové různých chuligánských skupin se navzájem velmi dobře znají a jsou ve stálém kontaktu, neřídka se stává, že jsou přátelé. Pečlivě je vybíráno místo střetu, nejčastěji v parcích či odlehlých místech na periferiích měst, a čas, kdy má dojít k vzájemné konfrontaci. Předem jsou dojednána pravidla boje, tak aby nedocházelo ke zbytečným zraněním.

Zakázáno je především používání zbraní. V obdobném duchu se vyjadřuje brněnský chuligán na internetových stránkách hooligans.cz „Nejde o to někoho zabít, ale dostat ho na zem. Pokud řekne, že má dost, bitka většinou končí“. Boje se mohou odehrávat mezi početně stejně velkými skupinami, nebo tzv. banda na bandu (bez určení počtu) či tzv. „fěrovka“ (několik lidí z každé strany). Bitky bývají zaznamenávány fotoaparátem nebo videokamerou. Pořízené záběry jsou vyměňovány a některé i zveřejňovány na internetových stránkách a fanzinech. Samotný střet je koordinován vůdčími osobnostmi obou táborů pomocí mobilních telefonů. Přední linie obou táborů tvoří nejzkušenější a nejlepší bojovníci. Obě skupiny soupeřů bývají od sebe odlišeny např. pomocí barevných trik či pásek připevněných na ruku, nebo se jedna

²⁰ Kromě tohoto celorepublikového časopisu existují i fanziny publikované jednotlivými chuligánskými tábory. Nejznámější jsou ostravský Bazal, spartánský Ultras, slávistické Cadalso del Sur či brněnský Eagle.

²¹ Adresy některých dalších chuligánských skupin na internetu: www.redwhitepower.com (Slavia), www.ultrassparta.cz (Sparta), www.thordivision.com (Ostrava).

skupina svlékne do půl těla. Během samotného boje platí pravidlo, že když je někdo na zemi a není schopen boje, tak se do něj nekope. V případě, že dojde ke ztrátě vědomí některého z účastníků, je bitka přerušena a dotyčnému je poskytnuta pomoc nezřídka i soupeřovou skupinou. Vítězství se určuje podle toho, zda se podaří soupeřovu skupinu zahnat na ústup nebo podle počtu ležících jedinců. Někdy se stane, že jsou pravidla porušena, což je velmi odsuzováno všemi chuligány. Vítězství dosažené porušením pravidel, je považováno za prohru. Jedinci, kteří porušují pravidla, mohou být ze své skupiny vyloučeni. Probíhá-li boj podle předem dohodnutých podmínek není výjimkou, že si aktéři po jeho skončení sportovně zatleskají, což je vyjádřením spokojenosti z boje a vzájemné úcty soupeřů. V případě příjezdu policie je boj ukončen a většina chuligánů se snaží utéct, neboť se obává postihů ze strany policie. Nepřátelství k policii je natolik silné, že se mohou obě strany dočasně spojit a společně proti ní bojovat. Při bitce mezi Slovanem Bratislava a Spartakem Trnava v červnu minulého roku dokonce pomáhali chuligáni Slovanu výtržníkům z Ostravy ze spárů policie (Football Factory, červen 2005). Dalším pravidlem je případě zatčení policií nevypovídat a nesvědčit proti vlastní nebo soupeřovy skupině.

Dojde-li k přerušeni bitky nebo jejímu neuskutečnění z nejrůznějších důvodů (policie, slabý soupeř atd.), může nastat u některých jedinců pocit frustrace a následné vybíjení agresivity na náhradních objektech. Může tak dojít k napadání policie, pořadatelů či zařízení stadionu a jeho okolí.

Z písemných výpovědí chuligánů je patrné, že mají zájem o *zlepšování* vlastní scény a jejímu přiblížení evropským zemím. Jakékoliv porušování pravidel je tvrdě odsuzováno. Silnější tábory apelují na slabší a povzbuzují je, aby se zlepšili, a tím přispěli ke kvalitnějšímu střetu. Častá je sebekritika do vlastních řad, jsou rozebírány příčiny porážky a vyjádřena naděje na zlepšení do budoucna. Na druhou stranu je oceňován bojový výkon soupeře a kritizována vlastní zbabělost. Chuligáni rovněž sestavují žebříčky nejlepších a nejpočetnějších skupin a ultras produkcí. Společným znakem většiny článků je úsilí, které vynakládají chuligáni pro uskutečnění střetu. Výsledek tohoto úsilí často neodpovídá vynaložené snaze, ke střetům dochází málokdy. Dojde-li už k popisu bitky, málokdy jsou zmiňovány detaily rvačky, zranění většinou nejsou vážná. Chuligáni pro popis svých aktivit často používají slangové výrazy, policie je označována jako „čerti“, „robokopové“, „kukláči“ či „benga“. Zásahy policistů a pořadatelů uvnitř kotle bývají ze strany chuligánů doprovázeny silnou nesnášenlivostí a agresivními výpady proti nim. Kotel je totiž považován za teritorium, které je nedotknutelné, jeho hranice jsou jasně stanoveny a platí v něm vlastní specifické normy. Je tedy třeba jej bránit, výpady represivních složek jsou brány jako *porušení teritoria a rituálu*

chuligánů. Samotná rvačka se označuje pojmem „třetí poločas“ či „piknik“ řadoví fanoušci jsou nazýváni jako „normálové“. Výtržníci označují sami sebe pomocí přezdivek, neboť nemají zájem o identifikaci policíí.

5.3.5. Vztah chuligánů k fotbalu

O fotbalových výtržnících se často říká, že nemají zájem o fotbal a hra samotná je vůbec nezajímá. Jsou obviňováni z toho, že jim jde pouze o rvačky a násilí. Z jejich výpovědích je zřejmé, že prioritou jsou sice rvačky, ale většinou opravdu záleží na klubu a na hře, kterou jejich mužstvo předvádí. Jak tvrdí slávistický chuligán: „Devadesát procent z nás má rádo vzrušení ze hry. Jedeme za mužstvem třeba do Ostravy. Dělali bychom to jenom proto, aby se porvali?“ (z fanzinu Cadalo del Sur, léto 2007)

Fotbaloví chuligáni se často považují za elitu na fotbale, ostatními fanoušky vesměs pohrdají, ale jejich přítomnost tolerují. Nejvíce vycházejí s tzv. ultras, kteří tvoří atmosféru na stadionu a občas se zapojují i do rvaček, které ovšem nejsou jejich prioritou. Samotní chuligáni se přidávají do povzbuzování a ultras aktivit a to především na zápasech hraných venku tzv. „výjezdech“, kde tvoří velkou část hostujících fanoušků. Na venkovních zápasech se zvyšuje možnost vzájemné konfrontace se soupeřovou skupinou, počet účastníků stoupá podle síly konkurenta.

Chuligáni mají rovněž zájem na komunikaci s klubem, který jim může přispívat na zájezdy a ultras akce. Ovšem pouze pod podmínkou, že se budou chovat neagresivně a budou svůj klub hlasitě podporovat. Dojde-li k porušení těchto pravidel, klub vzájemnou dohodu ruší a přestává se zástupci těchto skupin komunikovat.

Nejsou-li chuligáni spokojeni s výsledky a výkonem mužstva může dojít i k napadení fotbalistů funkcionářů či trenérů. Jaký vliv mohou mít výtržníci na svůj tým ukázala sezóna 2004/2005. „Tvrdé jádro“ Sparty bylo dlouhodobě nepokojeno s výsledky mužstva a z angažování nepopulárního trenéra. Každý zápas dávalo svou nevoli hlasitým pískáním a urážením trenéra, který pod tlakem negativní atmosféry odstoupil od mužstva.

5.3.6. Chuligáni a politika

V souvislosti s touto subkulturou je často diskutováno i její propojení s extrémní pravicí či

levicí. Počátkem devadesátých let docházelo k napojení zejména ultrapravicových skinheads na chuligánské skupiny. Jejich ideologie však byla přijata pouze malou částí chuligánů. Mezi nejvíce pravicové tábory patří Sparta, Brno a Olomouc. Názvy některých chuligánských skupin přímo odkazují k nacistické ideologii, především kombinacemi číslic, které slouží jako šifrovací kód ideologických odkazů.²² Chuligáni jsou často omylem zaměňováni se skinheads, neboť mají rovněž kratší sestřih a nosí těžké boty, ale činí tak pouze z praktických důvodů. Pravicoví extremisté se navíc od chuligánských aktivit distancují, neboť v nich nevidí žádný smysluplný cíl a navíc odporují jejich ideologii.

Právě tyto pravicoví skinheads byli obviňováni s rozšíření rasistických, xenofobních a antisemitických pokřiků na českých stadionech. Tento názor nelze považovat za správný, protože se do těchto pokřiků zapojuje velmi často téměř celý stadion. Je rovněž otázkou do jaké míry jsou tyto pokřiky myšleny vážně, zda nemají spíše za cíl zesměšnit a urazit fanoušky nebo hráče hostujícího mužstva. Mezi antisemitické pokřiky patří „polští Židi“ na fanoušky Ostravy, nebo „Jude Slavia“ na slávistické příznivce. Časté jsou rasistické nadávky a opičí skřeky na hráče tmavé pleti. V jednom zápase proti Žižkovu dokonce zasypalo „tvrdé jádro“ spartánských fanoušků hřiště banány, jako reakci na tmavého hráče domácích Keneddy Chihuriho.

Naopak s ultralevicovými skupinami bývají spojeni chuligáni pražských Bohemians. Do jejich řad pronikají členové Antifašistické akce, kteří hledají přímou konfrontaci s politicky zneprátelenými pravicovými skinheady.

5. 3. 7 Proč to vlastně chuligáni dělají?

Odpovědět na tuto otázku není jednoduché, protože zatím chybí rozsáhlejší empirický výzkum zabývající se přímo touto subkulturou. Z výpovědí chuligánů však můžeme usuzovat, že filosofie českých fotbalových chuligánů je stejná jako všude jinde na světě a sleduje jeden primární cíl-pobít se s nepřátelskou skupinou chuligánů. Chuligánství je především o bitkách, násilí, agresivitě a o projevu hrubé síly. Jeho doprovodnou formou může být i rozbíjení, demolování a jiné výtržnosti.

Chuligáni si snaží dokázat, že jejich skupina je silnější než ta druhá. Jejich rivalita je dána

²² Např. č. 8 v názvu skupiny symbolizuje osmé písmenko v abecedě H, dvě osmičky můžeme číst jako HH tedy jako zkratku volání „Heil Hitler“. Tuto kombinaci má v názvu například olomoucká skupina NS Commando.

nejenom klubově, zakládá ji i historie vzájemných střetů, které se cyklicky každou sezónu opakují. Cílem je odčinit minulé prohry či křivdy a vyřešit nevyřízené účty.

Chuligán fotbalové Sparty se internetových stránkách (www.hooligans.cz, listopad 2007) vyjádřil, že chuligánské chování pro něj znamená: „Sport jiného druhu, mimo brány stadionu. Cílem je porazit nepřítele. Jednoznačně ho zničit a vyhrát souboj.“ Podobně i slávistický chuligán tvrdí, že ho na fotbale nejvíce lákají bitky, ale i kamarádi, zábava a vzrušení. Na fotbal chodí, protože jej „Baví samotná hra, ale chodím se na fotbal i pobít, něco popít a zakřičet si. Je to o městské rivalitě, adrenalinu a především zábavě. Fanouškovská scéna je o tom, kdo má lepší a nápaditější choreografii, v jakém počtu a jak nahlas povzbuzuje a samozřejmě, kdo je lepší v bitkách. Bitky беру jako sport, podobně jako mužstva na trávníku, tak i fanouškovské tábory soupeří mezi sebou, kdo je lepší. Určitě se však nesnižujeme k tomu napadat starších lidí, děti a ženy a vůbec všechny, kdo nemají o střet zájem“ (zdroj www.hooligans.cz, listopad 2007).

Shrnutí:

Výše uvedené poznatky je možno shrnout do několika bodů:

1. Fotbaloví chuligáni tvoří nepřilíš početnou, ale relativně stabilizovanou skupinu. Každá chuligánská skupina je tvořena menšími, neformálními skupinami.
2. Skupiny mají poměrně velkou organizaci a hierarchii. Hlavní slovo v nich mají nejstarší a nejrespektovanější členové. Skupiny jsou tvořeny výhradně muži. Každá skupina se od ostatních odlišuje svým názvem a specifickými symboly.
3. Snahou fotbalových chuligánů je zůstat v anonymitě, pozornost médií proto není pro většinu z nich žádoucí. Své aktivity prezentují pomocí vlastních časopisů a internetových stránek, které slouží i k vzájemné komunikaci a domlouvání bitek.
4. Primárním cílem chuligánských skupin je uskutečnění střetu s obdobnou skupinou soupeře. Tyto střety bývají dopředu domlouvány a mají svá pevná pravidla, mezi která patří zejména nepoužívání zbraní a nenapadání běžných fanoušků. Střety probíhají mimo stadiony před nebo po skončení zápasů zápasech fotbalových klubů.
5. Fotbaloví chuligáni se identifikují se svým klubem a často jej i aktivně povzbuzují a podílejí se na choreografiích.
6. Fotbalové chuligány pojí silná nenávist k policii, která je považovaná za jejich úhlavního nepřítele.
7. Někteří chuligáni se mohou hlásit k extremistickým hnutím, ale politika je většinou

chuligánů odmítána.

8. Motivy násilného jednání jsou různé a individuální, neexistuje názorová shoda mezi příslušníky této subkultury. Pro mnohé z nich jsou jejich aktivity adrenalinovým sportem, jiní v nich vidí příležitost porazit soupeře a dokázat schopnost boje, pro ostatní jsou pouhou zábavou.
9. Z aktivit fotbalových huligánů je patrná jistá kultivační snaha. Jednotlivé tábory se vzájemně povzbuzují k větší aktivitě a snaze pro uskutečnění střetu. Kvalitní bojový výkon soupeře je nepřátelskou skupinou oceňován, naopak porušení pravidel při boji je tvrdě odsuzováno. Případná porážka či vítězství je po skončení boje analyzována a hledají se jejich důvody a příčiny. Častá je i kritika vlastní skupiny, pokud se sejde v malém počtu nebo jsou z její strany porušena pravidla. Mezi základní zásady huligánů patří odmítání jakékoliv spolupráce s policií.
10. Zranění utrpěná následkem střetu nebývají vážná, nedochází u nás k úmrtím.

6. Opatření v boji proti fotbalovému chuligánství a jeho negativním projevům.

6.1. Protiopatření ve Velké Británii

Velká Británie je zemí, která vede boj s fotbalovými chuligány nejdéle ze všech států Evropy. Opatřeními zabývajících se potlačením negativních jevů fotbalového diváctví se zabývá déle než třicet let. Přístup k řešení tohoto problému je možno nazvat jako represivní, neboť se zabývá odstraněním příznaků samotného jevu, nesnaží se odstranit jeho příčiny. Jde však o případ moderní, poučené represe. Využitím represivních opatření a moderních technologií se Velké Británii podařilo vymýtit tento jev přímo z fotbalových stadiónů. Negativním důsledkem těchto metod bylo přesunutí násilí do ulic a jeho následná obtížnější identifikace.

V šedesátých letech začala policie ve Velké Británii systematicky bojovat proti chuligánským gangům a dlouhodobě je sledovala, což mělo za následek odhalení vůdčích osob těchto gangů a jejich následné uvěznění. Tyto kroky vedly k ochromení celé organizační struktury gangů a jejich rozpadu (Carnibella, s.113).

Největší výtržnosti způsobovali chuligáni na zápasech hraných venku. V sedmdesátých a osmdesátých letech byli fanoušci z vlakových a autobusových nádraží doprovázeni obvykle kordony policistů na stadion. Policisté na koních a se psy obklopili fanoušky, kteří dorazili na nádraží, a eskortovali je do hostujícího sektoru.

Postupem času ubývalo fanoušků cestujících na zápasy hrané venku, částečně díky silným policejním opatřením, ale také díky celkové politice klubů, které nestály o zbytečné problémy a dávali přednost domácím fanouškům před hostujícími, na které zbylo jen velmi málo lístků. Osmdesátá léta přinesla používání moderních technologií v boji proti násilným divákům a podílela se i na zajištění bezpečnosti ostatních fanoušků. Převratnou v tomto směru by se dala nazvat instalace *vnitřního kamerového okruhu* na všech stadionech první ligy, doplněná ručními kamerami, kterými policisté monitorují veškeré dění v hledišti. Všichni diváci tak byli pod dohledem kamer a jejich identifikace v případě násilného chování se stala velmi snadnou. Navíc videozáznam je v britském soudním řízení uznáván za věrohodný důkaz.

V roce 1989 vydává britská vláda tzv. Football Spectator Act (1989), na jehož základě vznikl

Úřad pro fotbalové licence, vydávající licence ke vstupu na stadion. Ti výtržníci, kteří mají v systému záznam, nesmějí navštívit žádné utkání anglické ligy či pohárů a platí pro ně zákaz vycestování ze země v době mezistátních utkání nebo evropských pohárů. S tímto souvisí vydávání *identifikačních čipových karet*, bez kterých není možno dostat se na fotbalový stadion. Karty obsahují osobní údaje jednotlivců, dopustí-li se jedinec protizákonného jednání v souvislosti s fotbalem je mu udělen záznam v systému databáze fanoušků a není vpuštěn na stadion (Carnibella, s.118).

Převratnou změnou bylo v devadesátých letech využívání služeb pořadatelů (stewardů), kteří odpovídají za zajištění pořádku na stadionech. Pořadatelé tak postupně nahradili, policii, která dnes na stadionech ve Velké Británii není vůbec vidět. Pořadatelé jsou profesionálně vyškoleni, učí se zvládat krizové situace v hledišti. Jsou zodpovědní za klid v hledišti v průběhu zápasu, pokud diváci poruší pravidla klubu či stadionu mohou být pořadatelé vyvedeni mimo stadion

Změny nastaly pouze v organizaci a využívání moderních technologií, výrazně přísněji se postupovalo především v otázkách legislativy. Dřívější přestupky jako vhazování předmětů na hrací plochu, rasové zesměšňování či ponižování a vniknutí na hrací plochu se začalo posuzovat jako trestný čin. Zákaz vstupu platí pro osoby podnapilé, jedinci pod vlivem alkoholu mohou být vyvedeni ze stadiónu.

Důležitá je rovněž přísná distribuce lístků před zápasy, aby nedocházelo k obsazování cizích míst, což by mohlo vyvolat konflikty mezi fanoušky. Výroba a distribuce vstupenek musí zajišťovat prevenci zneužívání, falšování a černého obchodu s nimi. Vstupenky se vydávají pouze na jméno a obsahují identifikační údaje jedince.

6. 2. Prevence v Německu

Německo je po Velké Británii druhou nejvýznamnější zemí v boji proti chuligánům. Německo se vydalo jinou cestou, jak čelit těmto výtržníkům, protože se zaměřilo především na prevenci, kterou ovšem kombinuje s moderními represivními opatřeními. Hledá příčiny těchto jevů a snaží se jim co nejefektivněji předejít. Důraz je kladen na práci s fanoušky pomocí tzv.fanprojektů.

Fanprojekty začaly vznikat v Německu již počátkem 80.let, kdy mladí sociální pracovníci začali pracovat s fotbalovými fanoušky. Většina německých fanouškovských projektů má své vlastní klubovny, ať již v prostorách tribun, stavebních buňkách na stadionech nebo v jiných

domech a prostorách kolem stadionů či ve městech. Tam se fanoušci setkávají a tráví svůj volný čas. Projekty fungují na profesionální bázi a téměř vždy poskytují nabídku sociální práce, poradenství a pomoci fanouškům při řešení nejrůznějších problémů, týkajících se jejich fotbalového života nebo osobních problémů. Programy vedou profesionální pracovníci (sociální pedagogové) a samotné projekty mají podporu fotbalových klubů, radnic a dalších státních i nestátních institucí. Dnes působí v Německu třicet jedna projektů sociální práce s fotbalovými fanoušky.

V roce 1993 vznikl v Německu *Koordinationsstelle Fan-Projekte* za účelem koordinace jednotlivých místních fanprojektů na základě Národní koncepce sportu a bezpečnosti. Tato instituce zajišťuje především výměnu potřebných informací mezi místními fanprojekty, podílí se na obsahu a realizaci vstupního a následného vzdělávání pracovníků v projektech, vytváří koncepci sociální práce s mládeží (fotbalovými fanoušky). Koordinační středisko se zabývá informováním veřejnosti o práci fanprojektů, provozuje vlastní internetové stránky, vydává odbornou literaturu (Švěřepa, 2001, s.33).

Zpočátku zajišťovaly tyto fanprojekty především navázání kontaktů a zlepšení komunikace mezi fotbalovými fanoušky a fotbalovými činovníky a policií. Později se zaměřily zejména na komunikaci s chuligány a nabízení nejrůznějších forem pomoci a prevence. Tato snaha měla za cíl zabránit vzniku násilností ve spojitosti s fotbalovými zápasy a motivovat iniciátory těchto akcí ke smysluplné činnosti a seberealizaci, která by byla prospěšná nejen pro ně, ale i pro společnost.

Fanprojekty se ukázaly jako velmi efektivní v boji proti fotbalovým chuligánům, dnes se v Německu prakticky nesetkáme na stadionech s těmito jedinci, a to zejména u klubů, ve kterých byly tyto fanprojekty zavedeny. Proto není divu, že tento model prevence přejala i některé další země Evropy jako Nizozemí, Belgie, Švýcarsko, Dánsko, Švédsko.

6. 3. Protichuligánská opatření v České republice

Česká republika dosud využívala jednostranných represivních opatření v boji proti chuligánům. Výsledky jsou viditelné především na stadionech, které jsou v současnosti bezpečné a k incidentům zde dochází spíše výjimečně. Veliký posun vpřed byl učiněn především díky modernizaci stadiónů, všechna místa jsou k sezení, sektory jsou od sebe odděleny, počítá se také s kamerovým systémem na všech stadiónech první ligy. Aktivity chuligánů se tak dají lépe monitorovat a odlišovat od chování ostatních diváků. Zkušenosti

z Anglie rovněž ukázaly, že lidé, kteří sedí, se chovají klidněji a nemají tendence k násilnému chování. Došlo i ke zpřísnění provozního řádů na stadiónech. Při vstupu na stadión probíhají přísné prohlídky, jakékoliv předměty ohrožující bezpečnost jsou okamžitě zabavovány, rovněž platí zákaz prodávání alkoholických nápojů na stadiónech. Osoby pod vlivem alkoholu nejsou vpuštěny na zápas a ti, kteří se chovají pod jeho vlivem nepřístojně, bývají vyvedeni pryč ze stadiónu.

Podobně jako v jiných zemích se násilnosti nepodařilo odstranit úplně, jelikož se odehrávají především mimo stadiony. Policie a spolu s ní i pořadatelská služba je poslední dobou kritizována a to nejen z řad chuligánů, ale i obyčejných fandů, za nadměrnou intenzitu prostředků, které využívá v boji proti chuligánům. Na zajištění hladkého průběhu zápasů jsou vynakládány obrovské částky jdoucí z kapes daňových poplatníků. Počet policie, která je často přítomná a viditelná na stadionech, několikanásobně převyšuje počet fanoušků a chuligánů. Riziková utkání doprovázejí doslova válečné manévry, cestou na zápas můžeme vidět vodní děla, obrněné transportéry či policejní antony. Pořadatelé na stadionech jsou neochotní, neinformovaní a hrubí. Vznikne-li na stadionu konflikt je řešen silou, která nerozlišuje mezi pravými pachateli výtržností a obyčejnými diváky. Velikým problémem je u nás též nerespektování provozního řádu, neboť se na mnoha fotbalových stadiónech první ligy můžeme setkat s prodejem alkoholu. Rovněž vstupní prohlídky nedokáží zabránit fanouškům v přenášení nebezpečných předmětů. Další nevyřešenou věcí je neujasněná kompetence a pravomoc pořadatelské služby nebo pořadatelské služby a policie. Mezi těmito dvěma složkami bezpečnosti také chybí dostatečná komunikace, takže často bývá zásah špatně a nepřiměřeně načasován.

Co u nás zatím velmi chybí, je především jakákoliv systematická práce s fanoušky, která by se snažila odstranit násilnosti preventivními opatřeními. Zde se naskýtá obrovský prostor pro sociální práci s ohroženou skupinou mladých fanoušků navštěvujících kotel nebo přímo se samotnými chuligány a další výchovná či vzdělávací opatření.

6.4. Aktivity státních institucí ČR v problematice diváckého násilí

Evropská úmluva o diváckém násilí a neslušném chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech se stala pro Českou republiku závaznou od 1.6.1995. V České republice je hlavní institucí zabývající se diváckým násilím tzv. Koordinační komise k diváckému násilí

a nevhodnému chování při sportovních utkáních, která vznikla v roce 1996.²³ Komise se staré především o koordinaci činnosti smluvních stran, spolupráci s občanskými sdruženími a hromadnými sdělovacími prostředky. Má za úkol rovněž iniciovat preventivní, výchovnou, informační a výzkumnou činnost, dále „monitoring situace v oblasti diváckého násilí“.
(Mareš, 2004, s.44)

Českomoravský fotbalový svaz organizuje zápasy první a druhé ligy a vydává k jejich pořádání vlastní směrnice. Závazná pravidla pro konání zápasů stanovuje Soutěžní řád (Balcar 1998, s. 54). Českomoravský fotbalový svaz vyhlásil v roce 1998 akci Stadióny 2003, jelikož bylo třeba vybudovat kvalitní zázemí pro hráče a diváky. Každý stadion má od roku 2003 nejméně osm tisíc míst pro diváky, všechna k sezení. Oplocení kolem hrací plochy měří nejméně 180 cm a za brankami jsou umístěny sítě proti vhazování předmětů. Hlediště je rozděleno na čtyři samostatné sektory, prostory pro vlajkonoše dostatečně označené a oddělené od ostatních. Nezbytností je sociální zařízení pro sektor domácích i hostů. Postupně se začíná s instalováním kamer na fotbalových stadiónech, „ty jsou již instalovány na Spartě, Slavii, v Teplicích a v Liberci, v dohledné době přibudou i ostatní stadióny“.
(Švěřepa, 2001, s.41.)

6. 4. 1 Policie České republiky

Úkoly příslušníků Policie České republiky na úseku diváckého násilí jsou upraveny závazným pokynem policejního prezidia č. 100/2002. Policie se s dostatečným časovým předstihem dohodne se zástupci sportovního klubu, případně s přizvaným zástupcem obecního (městského, místního) úřadu, termín společného jednání. Na něm vytipují rizikové sportovní utkání a podle toho zajistí potřebný počet policistů. Policie České republiky-Policejní prezidium a Českomoravský fotbalový svaz (ČMFS) uzavřely v roce 1995 *Dohodu o vzájemné spolupráci při zajišťování veřejného pořádku, ochraně bezpečnosti osob a majetku při fotbalových utkání*. Dohoda je uzavřena na jeden rok, ale je každoročně prodlužována. Dohoda rovněž upravuje práva a povinnosti jednotlivých složek. Pořádek na hřišti a stadionu zajišťuje pořadatel, který je placen klubem. Ten se stará o to, aby nedocházelo k porušování bezpečnostního řádu stadionu. Hrozí-li po zápase potyčky mezi zneprátelenými kotli, nechávají pořadatelé jeden z kotlů déle na stadionu. Ocitne-li se kdokoliv cizí na hrací ploše, je okamžitě vyveden policií. Jsou-li hráči ohroženi jakýmikoliv předměty může rozhodčí zápas okamžitě ukončit, tato informace je hlášena pořadatelem jako upozornění. Dojde-li při zápase k výtržnostem, může být klub potrestán kontumací výsledku, peněžní pokutou nebo

²³ S ní úzce spolupracuje Ministerstvo vnitra a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dále je přizván Českomoravský fotbalový svaz, Český svaz ledního hokeje a nově též Svaz měst a obcí České republiky.

uzavřením stadiónu na několik soutěžních utkání (Trepěš, s.4-6).

Policie zakročuje pouze tehdy, dochází-li k závažnému narušování veřejného pořádku a je-li k tomu vyzvána pořadatelem, neboť stadión je soukromým majetkem. Zásah přímo na stadiónu je pro policii legislativně komplikovaný, proto je její snahou vytlačit chuligány mimo stadion, kde již může uplatnit plně své pravomoce. Policie rovněž doprovází hostující fanoušky směrem ke stadiónu a zpět na vlakové či autobusové nádraží. Fotbaloví chuligáni byli zařazeni v roce 1999 mezi *extremistické skupiny* a věnuje se jim proto kriminální policie. Policie zajišťuje na utkání první i druhé ligy pozorovatele (tzv.spottera). Ten má za úkol monitorovat chování nejagresivnějších jedinců a jejich případné zadržení. „Pokud policie při policejním opatření zjistí pachatele přestupků či trestných činů, poskytne dle Dohody ČMFS, fotbalovým klubům nebo oddílům podklady při uplatnění majetkových a jiných náhrad škod“.(Mareš 2004, s.45-46)

6. 4. 2 Justice

Přestupky a trestné činy fotbalových chuligánů řeší především trestní právo. V souvislosti s fotbalovými utkáními dochází nejčastěji k páchání následujících trestných činů: hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení, výtržnictví, krádež, poškozování cizí věci.. Nejčastěji jsou chuligánům ukládány podmíněné tresty, zákazy vstupu na fotbalové stadiony, veřejně prospěšné práce atd. v závislosti na závažnosti jejich činu. Pokud fanoušek poruší zákaz vstupu na stadión, dopouští se trestného činu maření úředního rozhodnutí. Za tento trestný čin mu může soud uložit pokutu nebo nepodmíněný trest odnětí svobody až na šest měsíců. V úvahu přicházejí rovněž sankce za znečištění veřejného prostranství nebo za „zničení, poškození, znečištění, neoprávněné odstranění či zakrytí orientačního označení.“ (Mareš, 2004, s.46) K nepodmíněným trestům odnětí svobody pro chuligány dochází v České republice spíše zřídka.

6. 5. Některá další doporučení v boji proti fotbalovému násilí v ČR

Současná represivní opatření v ČR proti fotbalovým chuligánům mají za následek krátkodobé uklidnění situace a relativní klid na stadiónech. Naše republika se stále striktně drží pouze přísných represivních opatření, od kterých již většina západoevropských zemí opustila před deseti lety. Jako nejefektivnější se totiž ukázala systematická výchova fanoušků, která se snaží odstranit násilné sklony již v jejich počátcích, aby se nemohly projevit ve své patologické podobě ve formě chuligánství. Samozřejmě, že jsou tato preventivní opatření

kombinována spolu s represivními postupy. Jedná se však o poučenou, vysoce efektivní *represi*, využívající nejmodernějších technologií. Pouze tato vzájemná kombinace, spolu s dokonalou koordinací a komunikací všech legislativních a zainteresovaných složek, zaručuje efektivní výsledek při potlačování negativních diváckých jevů na fotbalových utkáních.

P.Slepička (1990) již před šestnácti lety doporučuje i pro podmínky České republiky uplatňovat důsledná represivní opatření (oddělené sektory, zákazy vstupu výtržníkům a zákaz alkoholu) v kombinaci s výchovným působením sdělovacích prostředků a klubů. Zdá se, že určitý posun nastal pouze v prvním případě, výchovou svých fanoušků se u nás nezajímá téměř žádný klub ani jiná instituce.

I přes modernizaci stadiónů většiny prvoligových oddílů můžeme stále vidět oplocení na mnohých z nich. Z mnoha stran je argumentováno, že český fanoušek ještě nedospěl do stavu jako je ho západní kolegové a mohl v poklidu sledovat utkání na stadiónu, kde by nebyly ploty. Přitom se ukázalo, že ploty vyvolávají v chuligánech úzkost a ti na ně reagují agresí. Ploty o špatný technický stav stadiónů měly za následek největší tragédie v dějinách fotbalu. Lidé se na moderních stadiónech chovají mnohem kultivovaněji, než na zastaralých. Jako nezbytné opatření se rovněž doporučuje přísné oddělení sektorů obou soupeřících fanoušků. V Anglii se v současnosti ruší oddělené sektory, jelikož ty jenom vymezují hostujícím skupinám jejich místo a prostor, kde se realizují. Jsou budovány tzv. neutrální zóny, kde vedle sebe sedí fanoušci obou mužstev. Splynou-li s ostatním davem, chovají se úplně jinak. V současnosti samozřejmě toto opatření nepřichází v našich podmínkách v úvahu, ale do budoucna je o něm možno uvažovat. Segregace fanoušků pouze podporuje nepřátelské nálady mezi nimi, neboť je jednoznačně vymezen prostor „oni“ a „my“. Fanoušci ve svém sektoru mají pocit výlučnosti a mohou v něm realizovat své negativní chování. Je-li jim tento prostor sebrán, nemají kde se chovat negativně. Spousta nepřátelství mezi fanoušky obou táborů vzniká díky předsudkům a tradici nepřátelství, která se dědí po generace. Splývání a míšení obou táborů pomáhá vzájemnému poznávání a respektu.

Velikým problémem je také nedostatek komunikace mezi klubem a fanoušky a fanoušky a policií. Klub by měl mít zájem o navázání kontaktů se všemi skupinami svých fanoušků. Několik existujících fanklubů v ČR omezují svou činnost pouze na prodej suvenýrů a organizování výjezdů na utkání hraná venku. Realita v České republice je taková, že o atmosféru na našich stadiónech se při obecně malém počtu starají především ultras a chuligáni, kteří také tvoří významný počet při utkáních na cizích hřištích. Zástupci klubu by měli kontaktovat členy chuligánských či ultras skupin a vyjasnit si pravidla chování, popřípadě navázat oboustranně prospěšnou spolupráci. Klub by mohl těmto skupinám

poskytovat peníze na výrobu vlajek, choreografií nebo slevy na vstupné výměnou za slušné chování a hlasité povzbuzování na stadiónu. Společná setkání a diskuse v uvolněné atmosféře zasazená do určité akce a spojená s jistou aktivitou mohou překonat bariéry v komunikaci a být příjemným zážitkem pro obě strany. Toho lze dosáhnout např. na fanouškovských párty, nebo kdekoli, kde lze navodit uvolněnou a neformální atmosféru. Aktivně by měli být zapojeni i hráči, kteří by se účastnili pravidelných besed s fanoušky, což posiluje pozitivní identifikaci mladých lidí s klubem nebo jeho fanoušky. U některých klubů jako Baník Ostrava či Sigma Olomouc tato spolupráce dobře funguje. Velmi zarážející je především nečinnost nejdůležitějšího fotbalového orgánu u nás Českomoravského fotbalového svazu (ČMFS). Ten by měl mít největší zájem na klidný průběh fotbalových zápasů. Jeho povinností by mělo být i naslouchání přání fanoušků a pracovat pro ně. Je to instituce mající mezinárodní vliv, mohla by tedy tudíž zajistit potřebné finance pro fanouškovské aktivity po celém světě. Ve skutečnosti ČMFS neprojevuje jakýkoliv zájem o spolupráci a k potřebám fanouškům je hluchý a slepý. O celkové struktuře této „zkostnatělé“ a celkově nedobře fungující instituce svědčí i fakt, že po korupční aféře nedošlo k odstoupení členů ČMFS, ti si naopak zvolili staronovou komisi a přeskupili své posty. V této atmosféře a neochotě členů ČMFS je již nezájem o vzájemnou spolupráci oboustranný.

Domnívám se také, že by bylo velmi prospěšné uspořádat besedu mezi policisty a chuligánskými a ultras skupinami. Mezi těmito skupinami vládne vzájemná nedůvěra a nepřátelství. Chuligáni považují za policii za větší nepřátele, než soupeřící chuligánské skupiny. Dokonce se jsou schopni se proti policii společně spojit a bojovat s ní. Určité vyjasnění svých pozic a vzájemná komunikace by mohla pomoci ke zlepšení chování chuligánů a ke zmírnění trestů a sankcí ze strany policie. Situaci komplikuje i neurčitá legislativa a nestejný postup policie v boji proti chuligánům. Co je na jednom stadiónu tolerováno, bývá na jiném považováno za přestupek či trestný čin. Rovněž není přesně definováno, co to vlastně chuligánství je, a jak jej trestat. Někdy tak dochází k absurdním situacím, kdy policie rozdává paragrafy za úplné zbytečnosti. Byl jsem svědkem situace, kdy byli na stadionu zatčeni obyčejní fanoušci, jenom proto, že stáli poblíž ohniska násilností. Policie by měla v případě výtržnictví zakročit důrazně a přesvědčivě, aby nevznikly pochyby o tom, že je toto chování jakýmkoliv způsobem tolerováno. Cílem jejich zásahu by měli být pouze skuteční pachatelé přestupků či trestných činů. Bylo by proto dobré dávat fanouškům při vstupu na stadión zdarma letáček, ve kterém by byla jasně napsána práva a povinnosti všech fanoušků a případné postihy za jejich překročení. Mnohé by vyřešilo zavedení identifikačních karet pro fanoušky, což však není v současnosti reálné. Velké změny budou

muset také nastat v pořadatelské službě. Její členové jsou nabíráni především z řad studentů a důchodců, kteří nemají potřebné fyzické předpoklady ani znalosti prostředí. Jejich funkce se tak omezuje pouze na trhání lístků a kontroly při vstupu na stadión. K tomu, aby byli pořadatelé respektováni fotbalovými fanoušky, je třeba jejich profesionalizace. Mělo by probíhat náročné výběrové řízení, které by vybralo psychicky a fyzicky odolné pořadatele s vynikající znalostí fotbalového prostředí. Tito lidé by měli být odolní vůči psychické zátěži, vystupovat sebejistě, příjemně a umět profesionálně zvládat davové situace. Postupným cílem je postupné vytlačení policie ze stadiónu a její nahrazení pořadateli. Ti by měli být placeni klubem.

Je třeba vzít v potaz i vliv médií a jejich způsob zpravodajství, který zveličuje danou situaci, zvláště před tzv. rizikovými zápasy. Na policii je vytvářen obrovský tlak veřejnosti, díky kterému často používá předdimenzované prostředky, jenž vedou k přehnaným a neadekvátním zákrokům. Média by měla informovat o chuligánské subkultuře objektivně a pravdivě, aby nešířila zbytečnou paniku a strach. Rovněž by mohla média zveřejňovat výši trestů odsouzených chuligánů, toto opatření by mělo mít odstrašující efekt na ostatní výtržníky a potenciální chuligány.

Za hlavní příčinou úbytku diváku na fotbalových zápasech v ČR je uváděn jejich strach z fotbalových chuligánů. Podle průzkumu Slepíčky (1990) uvedlo však 87 % diváků důvod nepřítomnosti katastrofální úroveň služeb na stadiónech. Příčin malých návštěv na fotbalových stadiónech bude jistě více např. špatná a nezajímavá hra obou mužstev, možnost sledování fotbalu v televizi, spousta jiných zálib a způsobů odreagování pro současného jedince, nedávná korupční aféra a špatný obraz fotbalu u veřejnosti atd. Je pravdou, že služby poskytované na stadionech absolutně nevyhovují potřebám návštěvníků (nedostatek občerstvení, katastrofální úroveň sociálních zařízení). Takový člověk po špatných zkušenostech raději zvolí jiný druh zábavy. Atmosféru na stadiónech by mohl zpestřit i zábavný program o přestávce mezi poločasy, což bývá velmi zanedbáváno. Lidé se o přestávkách nudí a zejména chuligáni vyhledávají jiné druhy zábavy- rvačky, provokace a napadání hostujících fanoušků. Kvalitní a vtipný přestávkový program by mohl zamezit těmito tendencím. Například při derby Sparta – Slavia proti sobě o poločase nastoupili malí záčci obou mužstev, fanoušci obou klubů je hlasitě povzbuzovali, a vytvořili jim kulisu srovnatelnou s ligovým zápasem. Tato událost pomohla zlepšit náladu obou táborů a zábavnou formou upoutala pozornost většiny fanoušků po celou dobu přestávky. Rovněž není dobré zanedbávat úlohu komentátora fotbalového zápasu, který svým objektivním hlášením může výrazně přispět ke zklidnění atmosféry v hledišti. Jeho povinností je rovněž reagovat a

tvrdě odsoudit jakékoliv rasistické, antisemitické či xenofobní pokřiky z hlediště. Hlasatel informuje o možnostech postihu v případě opakovaných urážek s rasovým podtextem.

Další věcí, která by mohla přispět k lepšímu chování diváků je důraz na fair-play u hráčů i trenérů. Dnešní fotbal je založen především na výsledcích a to i za každou cenu, oceňována je tvrdá a záludná hra. Je třeba jakékoliv zákeřnost a násilí mezi hráči odsoudit a ukázat, že je možno prohrát se ctí a vztyčenou hlavou. Stejně tak přílišné zdůrazňování důležitosti hry je na škodu, neboť přehnaně motivuje nejen hráče, ale i diváky, kteří pak mají zvětšenou tendenci chovat se násilně.

Co u nás zatím velmi chybí je angažování hráčů, trenérů, funkcionářů a fanoušků do protirasistických kampaní a jednoznačné a veřejné odsouzení rasismu a jiných negativních projevů objevujících se na fotbale. Velmi málo jsou využívána média v boji proti těmto jevům. Především je třeba zdůraznit, že boj proti takovýmto negativním jevům je společnou odpovědností klubu, hráčů i fanouškovské komunity. Ti všichni se mají podílet na protirasistických kampaní a svým chováním jít příkladem. Hráči musí veřejně odsuzovat jakékoliv projevy rasismu a intolerance a fanoušci by se měli snažit vytvořit pozitivní kulturu povzbuzování. Důležitý je rovněž zákaz prodeje fanouškovských předmětů nebo dalšího zboží, které má diskriminující charakter. Je třeba podporovat aktivity fanouškovských skupin proti diskriminaci. Samozřejmostí je aktivní podpora hráčů barevné pleti vedením, spoluhráči, ale i fanoušky.

V roce 2004 nastoupili v jednom zápase hráči v Sparty v černobílých dresech s nápisem Stand Up, Speak Up, aby vyjádřili svůj nesouhlas s rasismem na českých stadiónech. Jednalo se však pouze o jednorázovou akci, která mohla mít jen těžko větší vliv na širokou fotbalovou veřejnost. Z fanoušků V ČR se protirasisticky angažují pouze příznivci Bohemians, kteří spolupracují se zahraničními kluby ST.Pauli a Celtic Glasgow. Jejich kampaně nejsou příliš koordinovány a zaměřují se spíše na pořádání vlastních fotbalových turnajů, takže se tyto aktivity k většině fanoušků ani nedostanou. Současnou situaci by mohlo zlepšit angažování fotbalistů tmavé pleti, kterých je u nás jen velmi málo, nebo zapojení minorit do aktivního povzbuzování nebo alespoň návštěvy stadiónu. Jde jen o to zbavit se předsudků vůči neznámému a nalézt oblast společného zájmu. Z tohoto pohledu se jeví fotbal jako ideální prostředek, který může sjednotit jinak odlišné kultury a náhledy na svět.

6.6. Projekt ProFotbalFans

Preventivní práce s fanoušky zaměřená na výchovu a vzdělávání, jejíž hlavním cílem by bylo předejít jejich případným násilným projevům, v České republice doposud chyběla. Jako reakci na tento neutěšený stav založila skupina odborníků v září 2004 občanské sdružení ProFotbalFans. Toto sdružení má v plánu působit jako odborná organizace ve prospěch projektů pro fanoušky na klubové i národní úrovni. Chce podporovat tyto projekty jednotlivých fotbalových klubů, působit jako konzultant klubům a pracovníkům pro vytváření těchto projektů pro fanoušky, získávání peněz a jejich realizaci. Hodlá pořádat vzdělávací, výcvikové a výzkumné programy, organizovat profesní setkání, konference, semináře na domácí i mezinárodní úrovni. Má zájem se podílet na práci s fotbalovými fanoušky formou streetworku a bojem proti rasismu a xenofobii. Je třeba dodat, že tato organizace nepodléhá Českomoravskému fotbalovému svazu (ČMFS) ani žádným jiným státním institucím, je však s nimi v partnerské spolupráci (internetový zdroj www.profotbalfans.cz).

6. 6. 1.Vzdělávací program ProFotbalFans

V současné době pořádá ProFotbalFans vzdělávací program pro sociální pracovníky, fanoušky, ultras a další zájemce, kteří mají zájem o práci s fanoušky a hledají odborné vedení a podporu. Hlavním cílem projektu je vzdělávání sociálních pracovníků a jejich příprava na působení v oblasti sociální a klubové práce s fotbalovými fanoušky a to především na úrovni klubů. Kontakty budou navazovány také v rámci mezinárodních projektů. Důraz je kladen na vzdělávací aktivity, informační aktivity, výzkumnou část a podporu prvních konkrétních projektů. Snahou projektu je kromě samotné práce s fanoušky i to, aby se absolventi kurzu stali rovnocennými partnery pro představiteli fotbalových klubů či svazu, kteří by prosazovali zájmy fans a ultras.

Tohoto školení se rovněž účastním, z celkového počtu čtyř kurzů proběhly v současné době již dva. Školení vedou dva lektoři z Německa, kteří mají dlouholeté zkušenosti v práci s fanoušky na domácí i zahraniční mezinárodní a klubové úrovni. Projektu se účastní nejen různé skupiny fanoušků včetně zástupců ultras a chuligánských skupin jednotlivých klubů, ale také zájemci z řad studentů a sociálních pracovníků. V rámci vzdělávání jsme se doposud seznámili s teoretickými základy a metodami práce s fotbalovými fanoušky, s cílovými skupinami práce s fanoušky a vývojem na fanouškovské scéně. Semináře je koncipován velmi

prakticky, s aktivní účastí ve skupinách. Takto jsme nacvičovali například zvládání konfliktů mezi fanoušky a policií, učili se komunikaci při vyjednávání se státními institucemi a vedením klubu, představovali jsme svůj projekt pro fanoušky médiím, navazovali kontakt s jednotlivými skupinami fanoušků. Jedním z hlavních bodů celého semináře je příprava a tvorba vlastních projektů a získávání financí na ně (fundraising). Jejich získání by se využilo především na otevření vlastní klubovny, kde by se fanoušci scházeli a vyplňovali svůj volný čas nejrůznějšími aktivitami spojenými s fotbalem (výroba choreografií, vlajek či šál, vydávání vlastního časopisu, další vzdělávání ohledně fotbalové tematiky atd.). Pět nejzdařilejších projektů z řad účastníku kurzu bude na jeho konci předloženo k realizaci. Úspěšní posluchači kurzu rovněž obdrží osvědčení o absolvování vzdělávacího programu. Součástí vzdělávacího programu bude návštěva německých projektů pro fanoušky, která se uskuteční v nejbližších měsících.

Doporučení

Já osobně jsem podobný projekt velmi uvítal, neboť by mohl výrazně napomoci k potlačení a především předcházení negativních diváckých jevů na fotbalových stadiónech a to pomocí sociální práce s fanoušky. Je to první konkrétní projekt tohoto typu na území ČR, ostatní státní instituce nevyvíjejí v této oblasti žádnou aktivitu. Je úsměvné slyšet prohlášení zástupců Českomoravského fotbalového svazu, který počítají s podobnou formou práce, ale až tehdy, podaří-li se izolovat dosud aktivní chuligánské skupiny od ostatních fanoušků. Dle mého názoru je třeba začít okamžitě s výchovným působením na nejvíce ohrožené skupiny fanoušků ve věku 12-15 let chodících do kotle. Nelze čekat na to, až se podaří chuligány od nich izolovat, tento boj by mohl být dosti zdoluhavý a navíc s velmi nejistým výsledkem. Je asi pravdou, že se současnými a aktivními chuligány toho již žádná sociální práce mnoho nesvede, ale rozhodně bych se nebránil navázání kontaktu i s těmito jedinci. Určitě je mezi nimi mnoho takových, kteří jsou nespokojeni se svojí situací a rádi by našli jiné formy realizace, ale není v jejich silách pomoci si sami a nevědí na koho se obrátit. Důležité je ale především vychovat novou generaci fanoušků, kteří se budou projevovat neagresivně a v rámci pravidel. Je třeba jim nabídnout jiné alternativy a možnosti realizace, které budou prospěšné nejen pro ně, ale i pro klub. K těmto aktivitám slouží především fanouškovské klubovny, kde se příznivci scházejí a podílejí se na přípravě choreografií či jiných aktivitách zaměřených na fotbalovou tematiku. Zkušenosti z domácího prostředí, ale i ze zahraničí ukazují na to, že chuligáni ukončují své aktivity ve věku 25 –30 let. Jejich aktivity přebírají mladší jedinci, podaří-li se přerušit tuto kontinuitu návaznosti mladší generace výtržníků na

starší, bude učiněn významný krok k redukci a potlačení fotbalových chuligánů na minimum. Je jasné, že tento jev nelze vymýtit absolutně, stejně jako není možné potlačit jakékoliv jiné formy agrese, násilí a deviantního chování. Lze jej však redukovat na společensky únosnou mez tj. na úroveň, kdy nebude představovat významný problém a hrozbu pro širokou veřejnost. Můžeme se poučit z modelu fungujícím v Německu, kde se projekt práce s fanoušky ukázal jako nejúčinnější v boji proti fotbalovému násilí. Německé fotbalové stadiony se staly bezpečným místem, na kterém převládá přátelská, ale velmi bouřlivá atmosféra. Za posledních dvacet let se rovněž výrazně zvýšila návštěvnost, fotbal je celospolečenskou zábavou a sportem číslo jedna. Fotbal má dobré jméno, i přes nedávný korupční skandál, který se podařilo vyřešit velmi rázně, neboť viníci byli veřejně odhaleni a přísně potrestáni.

Projekt ProFotbalFans se však kromě preventivní práce s problémovými fanoušky zasazuje o ochranu a zlepšení komunikace mezi fanoušky a jejich klubem, popřípadě fotbalovým svazem. Na rozdíl od nás je fanoušků v Německu takové množství a jejich organizovanost je natolik perfektní, že mohou vytvářet tlak na Německý fotbalový svaz a rozhodovat tak o záležitostech, které se jich bezprostředně týkají. Cílem ProfotbalFans je vytvořit silnou organizaci fanoušků, kterou by byl nucen klub a svaz respektovat.

Motivy pro absolvování kurzu byly u jednotlivých účastníků rozdílné, jedna skupina (ultras, chuligáni, fanoušci) se zajímala především o možnostech spolupráce s klubem a získání finanční podpory pro fanouškovské aktivity, zatímco druhá skupina (studenti, sociální pracovníci) měli zájem především o práci s těmito fanoušky a rizikovými skupinami. Velmi zajímavé bylo slyšet názory těchto fanouškovských skupin. Překvapilo mě, že se projektu zúčastnili významné osoby z řad chuligánských skupin a to z Ostravy, Brna, Slavie a Bohemians. Jednalo se o inteligentní a komunikativní jedince, kteří měli zájem o zlepšení atmosféry na stadiónech. Absolutně popírali obvyklý mediální popis fotbalových chuligánů, jakožto hrubých asociálních jedinců, primitivů a zvířat. Jsou ochotni komunikovat s vedením i policií. Tito lidé mají mezi ostatními chuligány svých klubů respekt, byli by tak velmi vhodní pro práci s nimi. Prakticky by mohli zajistit klid na stadionech mezi svými kolegy, aby nedocházelo ke zbytečným výtržnostem a napadáním ostatních lidí. Mají také zájem podporovat svůj klub fanděním a podílet se na choreografiích. V zahraničí je běžné, že pořadatelskou službu na stadiónu vykonávají bývalí chuligáni, mající mezi svými fanoušky obrovský respekt. V průběhu kurzu mohli též všichni účastníci konfrontovat své názory s policií, která zde byla rovněž přítomná. Zde se ukázalo, že najít společnou řeč a překonat vzájemnou nedůvěru mezi ní a chuligány bude velmi obtížné. Chuligáni požadují slušné

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

zacházení, zásah schvalují jen tehdy, dochází-li k páchání přestupků či trestných činů. O aktivitách policie hovoří jako o zbytečném teroru, který negativně ovlivňuje i ostatní fanoušky. Policisté se hájí, tím, že musí dodržovat zákon a chránit občany a majetek, i když si je vědoma toho, že některé její zákroky jsou přehnané a neadekvátní. Ty jsou podle zástupců policie však dílem jednotlivců, kteří v dané situaci selžou. Média rovněž vytváří neadekvátní tlak na policii, která používá nadbytek prostředků pro zvládnutí situace (zápas mezi Spartou Praha a Baníkem Ostrava přišel podle zástupce s policejního prezidia na dva miliony korun). Je samozřejmě diskutabilní nakolik je možno převést německý model práce s fanoušky do našich podmínek. Nelze jej pouze slepě napodobovat se všemi jeho atributy, ale je třeba ho přizpůsobit kulturním, politickým a socioekonomickým podmínkám České republiky. Je rovněž dobré poučit se z chyb našich kolegů, které byly v rámci jeho realizace učiněny. Veskrze pozitivní zkušenosti z ostatních, podobně velikých zemí jakými jsou Švýcarsko, Holandsko, Belgie ale ukázaly, že tento projekt rozhodně stojí za to vyzkoušet.

7. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo ukázat, že fotbalové chuligánství je specifický sociální jev, jehož typickým projevem je násilné a agresivní chování fotbalových fanoušků, zaměřené na podobně smýšlející skupinu soupeře. Složitost a komplexnost tohoto jevu dokresluje i to, že jeho příčiny dosud nejsou dobře známy. V zemích západní Evropy, kde se tímto jevem zabývají týmy psychologů, sociologů a kriminalistů již řadu desetiletí, se podařilo tento společensky nebezpečný fenomén eliminovat na přijatelnou a únosnou mez. Výsledkem dlouholetého boje proti fotbalovému chuligánství v zemích jako Anglie, Holandsko, Francie či Německo bylo vytlačení jeho projevů mimo fotbalové stadiony, které se staly relativně bezpečnými místy. Vytěsnění tohoto negativního jevu, však neznamenalo jeho definitivní vymýcení. K násilným akcím fotbalových chuligánů dochází pravidelně v den zápasů a to zejména v ulicích, nádražích, parcích či dálničních odpočívadlech. K tomu, aby mohlo být fotbalové chuligánství potlačeno je nezbytné poznat jeho příčiny. Příčiny fotbalového chuligánství, tak jak jej vysvětlují zejména britští vědci, nám nepodávají v nezohledňují odlišnou kulturní, historickou, politickou a sociální situaci ostatních zemí. Vysvětlení fotbalového chuligánství pomocí těchto výzkumných závěrů nelze tedy plně aplikovat na ostatní země. Zásadní věc, která komplikuje hlubších rozsah poznatků o fotbalovém chuligánství a jeho příčinách je nedostatek empirických výzkumů, které by zahrnovaly právě tyto jedince. Průzkum mezi těmito jedinci a zjištění jejich názorů by pomohlo zjistit jejich skutečné motivy k násilnému jednání.

Situace v České republice je v souvislosti s fotbalovým násilím v porovnání s ostatními zeměmi Evropy stabilizovaná.. Při srovnání s vývojem v Anglii lze najít jisté paralely, je však třeba si uvědomit, že vývoj tohoto jevu u nás má dlouholeté zpoždění v porovnání se západní Evropou a nedosáhl ještě svého vrcholu. Z vývoje v těchto zemí můžeme vydedukovat pravděpodobný průběh fotbalového chuligánství u nás. Bylo by však fatální chybou čekat na to, až se stane opravdu závažným společenským problémem i zde.

Tento jev existuje, proto je třeba jej efektivně řešit. Doposud byla v našich podmínkách používána zejména represivní opatření ze strany policie, která však problém pouze vytěšňují z očí veřejnosti, mimo fotbalové stadiony. Vedlejší účinek těchto policejních metod se projevil v mnohem větší organizovanosti a promyšlenosti chuligánských aktivit, což v praxi znamená mnohem obtížnější kontrolu chuligánů a eliminaci tohoto jevu. Represivní přístup problém chuligánství neřeší dostatečně. Navíc jsou tyto metody velmi náročné na finanční

prostředky a jejich plošné uplatňování se negativně dotýká všech diváků fotbalových utkání. Jak ukazuje příklad z Německa je mnohem efektivnější preventivní přístup v boji s fotbalovým chuligánstvím. Preventivní opatření (tzv. fanprojekty) využívají metody sociální práce s fotbalovými fanoušky a řeší tento problém přímo. Hlavní náplní těchto fanprojektů je sociální práce s ohroženou skupinou mladých fanoušků, kteří navštěvují specifický prostor na fotbalových stadionech zvaný „kotel“, který je rovněž místem soustředění chuligánských skupin. Jde o to pozitivně působit na mladé fanoušky a učit je prosociálním vzorcům chování, smyslu pro fair-play, úctě k fanouškům soupeře a slušnému fandění. Jsou zřizovány klubovny, kde se mladí fanoušci scházejí a podílejí na nejrůznějších aktivitách spojených s fotbalovým klubem. Tyto aktivity jsou vedeny školenými sociálními pracovníky. Hlavním smyslem této sociální práce je naučit fanoušky vzájemnému respektu a snažit se zvládat vypjaté situace neagresivní formou. Je zřejmé, že sociální práce přímo s fotbalovými chuligány, kteří jsou dlouhodobě aktivní, je v praxi téměř nemožná. Může však pomoci těm jedincům, kteří o to projeví zájem a to prostřednictvím resocializačních programů pro mladé delikventy. Fotbaloví chuligáni však obvykle svojí činnost ukončují po 25 roku věku, kdy bývají nahrazováni mladšími fanoušky. Podaří-li se pomocí sociální práce vychovat novou generaci „slušných“ fotbalových fanoušků, je velká pravděpodobnost, že se podaří snížit fotbalové chuligánství na minimum. Metody sociální práce s fanoušky se začínají objevovat i v České republice, v současnosti se však s těmito opatřeními teprve začíná. Na konkrétní výsledky si však budeme muset několik let počkat.

Domnívám se, že nejefektivnějším způsobem boje proti fotbalovému chuligánství je propojení preventivních a represivních opatření. Represivními opatřeními mám na mysli zejména poučenou represi známou pod pojmem anglický model, využívající nejmodernějších technik a postupů, a který uplatňuje rázný, ale zároveň lidský přístup k těmto fotbalovým násilníkům.

Jsem toho názoru, že jedním z hlavních důvodů neúspěchů při potlačování tohoto jevu je velmi dynamický a neustálý vývoj tohoto fenoménu, který se stává čím dál více organizovanější a tudíž obtížně pozorovatelný. Toto jsou hlavní příčiny toho, proč v současnosti neexistuje jednotná shoda mezi veřejností a odborníky na jeho definici. Nejsme-li schopni jev řádně definovat a popsat, nemůže proti němu účinně bojovat.

Vzhledem k tomu, že se fotbalové chuligánství neustále vyvíjí a mění své formy a projevy, je otázkou, zda je v lidských silách jej vymýtiti ze společnosti. To se zdá být velmi nepravděpodobné a nemožné, stejně jako nelze uspokojivě odstranit další patologické jevy naší společnosti, jakými jsou např. krádeže, vraždy a rvačky v nočních klubech. Tyto jevy mají své příčiny uloženy hluboko ve společnosti a pravděpodobně i v osobních predispozicích

jednotlivců. Zkušenosti ze zahraničí však ukazují, že fotbalové chuligánství lze potlačit na společensky únosnou míru.

Nedostatečná znalost fenoménu fotbalového chuligánství přímo vybízí k dalším výzkumům tohoto jevu. Odlišné perspektivy a názory na fenomén fotbalového chuligánství by také mohly přinést výzkumy mezi dalšími zainteresovanými stranami, jakými jsou např. hráči, sportovní novináři, odborníci na fotbalové násilí, policisté či pořadatelé, kteří mají přímé zkušenosti s fenoménem fotbalového chuligánství. Pro pochopení tohoto jevu by byly nejpřínosnější názory co největšího počtu samotných chuligánů. Reálná možnost takové výzkumu je však velmi malá a v současné situaci, vzhledem k obavám příslušníků této subkultury z možných postihů ze strany policie, téměř nemožná.

Očekávám však, že vývoj fotbalového chuligánství u nás bude obdobný jako v zemích západní Evropy a do budoucna se tento jev podaří v České republice výrazně eliminovat, i když je samozřejmě velmi obtížné předvídat vývoj jakéhokoliv sociálního jevu. Domnívám se, že ke zlepšení situace výrazně pomůžou nové metody sociální práce s fanoušky zaměřené na prevenci tohoto patologického jevu.

8. Bibliografie

Knižní publikace

Armstrong, G. Football Hooligans: Knowing the score. Oxford: Routledge, 1998. ISBN 1-85973-975-1

Balcar M., Sociální práce s hooligans. Praha: Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, katedra sociální práce, 2000.

Beyer, D.: Fotbalové násilí: subkultura hooligans, Masarykova univerzita, (2002)

Denzin, P, Lincoln A. Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour. New York: Plenum, 1996

Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha, Karolinum, (2000) ISBN 80-246-0525-2

Dunning, E, Murphy, J, Williams, D.: „The roots of football hooliganism: An historical sociological study. London: Routledge, 1986

Ferjenčík, J.: Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha, Portál, (2000)

Hedbávná, M. Dobrý den, sportu zdar, fotbalu zvláště aneb Rituál chování fotbalových fanoušků. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2003

Hendl, J.: Úvod do kvalitativního výzkumu, Praha, Karolinum, (1999)

Krech, D. Crutchfield, R.S., Ballachey, E.L. Člověk v společnosti. Bratislava, SAV, 1968

Kulka, J.: Metody sociální psychologie. Praha, SPN, (1983)

Mareš, M., Smolík, J., Suchánek, M.: Fotbaloví chuligáni. Evropská dimenze subkultury. Brno: Centrum strategických studií a Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-903 333-0-3

Mareš, M : Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno, Barrister & Principál, Centrum strategických studií

Marsh, P. Rosser, E., Harré, R. (1978): Life on terraces. In:Geodet, K., Thornton, S.(eds.)(1997): The subcultures leader. London and New York, Routledge.

Nakonečný, M: Sociální psychologie. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7

Schneider, T.: Fan's Embassies at international tournaments, Frankfurt: football supporters international., 2005

Slepička, P.: Sportovní diváctví. Praha, Olympia, 1990. ISBN 80-7033-012-0

Smolík, J.,: Fotbalové chuligánství: sociálně psychologický fenomén, Brno Masarykova univerzita, (2002a)

Švěřepa, M. :Sociální práce s fotbalovými hooligans. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Ústav sociálních studií, 2001.

Taylor, I.: „Football Mad“ A speculative sociology of football hooliganism. The Sociology of sport. London, Frank Cass and Company limited, 1971

Williams, J.: Fact Sheet 1: Football and football hooliganism, Leicester: Sir Norman Chester centre for football research, 2001

Časopisy a články

Cadalso del Sur- fanzin radikálních fanoušků Slavie Praha, číslo 1 a 2 z roku 2006

Football Factory, 2004, 2005, 2006, 2007

Gabriel, M, Schneider, T. Fan-Projekte 2002: Zum Stand der sozialen Arbeit mit Fußball-Fans, 2002(překlad Jan Čechovský)

Giulianotti, R. Participant observation and research into football hooliganism. Reflection on the problem of entrée and everyday risk. Sociology of sport journal, 12(1), 1-20, 1997

Harsayi, L. Správa o stave chuliganizmu, rasizmu, antisemitizmu a intolerancie v slovenskom futbale, Bratislava 2005

Miles, K: AMBASÁDY PRO FANOUŠKY, Historie, pozadí, souvislosti, základní struktura (Přeložil Jan Čechlovský)

Respekt, 27/2000, článek V chuligánském ráji – Euro 2000: Odkud a kam kráčí evropský fotbalový výtržník.

Smolík, J.: Fotbal a násilí, Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci Éthum, č. 43/2004, s. 37-42

Trepeš, J. EURO: Fotbalové zkušenosti. Kriminalistický sborník, 1997, č. 10, s. 377 a 389

Večerka, K. a kol.: Jak na fotbalové výtržníky, zpráva z průzkumu negativních projevů vlajkonošů a možností jejich prevence. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1992

Internetové prameny:

www.hooligans.cz

www.rws2001.com

www.redwhitepower.com

www.ultrassparta.cz

www.thordivision.com

www.spartaforever.cz

<http://jkg.hooligans.cz/>

<http://www.radicalboys-brux.com/>

<http://pfans.org/>

<http://www.indiani.xf.cz/>

<http://www.ultrasviktoria.wz.cz/>

9. Přílohy

Příloha I. Střety fotbalových chuligánů v ČR

A) Střet mezi chuligány Bohemians a Opavy ze dne 18 .6. 2007

B) Hooligans Sparty Praha před derby se Slávií na jaře 2007

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

C) Chuligáni Hradce a Žižkova podzim 2007

D) Chuligáni Brna a Zlína, jaro 2006

E) Bitka mezi chuligány Sparty a Slávie, jaro 2003

F) Chuligáni Bohemians se chystají k boji s Opavou, jaro 2007

Příloha II. : Ultras fanoušci

A) Ultras produkce Sparty Praha

B) Ultras Baníku Ostrava

C) Ultras Slavia Praha

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

D) Bohemians ultras

E) Ultras Brna

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

Příloha III. Fans ambasády

A) Česká fan-embassy na náměstí v Aveiru během ME 2004 v Portugalsku

B) Německá fan-ambasáda, ME 2004 Portugalsko

Příloha IV.

A) Tabulka zemí, které podepsaly Evropskou úmluvu k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech a členských států Rady Evropy(k 17.12.20002)

Zdroj: Council of europe: Conventions (<http://conventions.coe.int>)

Stát	Datum podpisu	Datum ratifikace	Datum vstupu v platnost
Albánie	2. 2. 1995	28. 9 1999	1. 11 1999
Arménie	26. 5 2000		
Ázerbajdžán	28. 3. 2000	28. 3 2000	1. 5. 2000
Belgie	19. 8. 1985	24. 8 1990	1. 10. 1990
Bulharsko	2. 6. 1995	16. 10 1996	1. 12. 1996
Česká republika	28. 4. 1995	28. 4. 1995	1. 6 .1995
Dánsko	19. 8 .1985	19. 8 1995	1. 11. 1985
Estonsko	14. 5 .1993		
Finsko	7. 7. 1986	16. 1 .1987	1. 3. 1987
Francie	12. 3. 1986	17. 3. 1987	1. 5. 1987
Chorvatsko		27. 1. 1993	1. 3. 1993
Irsko	3. 11. 1986		
Island	20. 11. 1985	23. 1. 1986	1. 3. 1986
Itálie	23. 9. 1985	8. 11. 1985	1. 1. 1986
Kypr	19. 12. 1986	22. 6. 1987	1. 8. 1987
Lichtenštejnsko	8. 11. 2002		
Lotyšsko	1. 4. 1993	4. 7. 2000	1. 9. 2000
Lucembursko	19. 9. 1985	10. 2. 1988	1. 4. 1988
Malta	26. 5. 1988		
Nizozemí	19. 8. 1985	30. 12. 1988	1. 2. 1989
Norsko	14. 4. 1987;	14. 4. 1987	1. 6. 1987
Polsko	8. 12. 1994	21. 4. 1995	1. 6. 1995

Portugalsko	4. 9. 1985	26. 6. 1987	1. 8. 1987
Rakousko	19. 8. 1985	4. 2. 1988	1. 4. 1988
Rumunsko	16. 6. 1994	19. 5. 1994	1. 7. 1998
Rusko		12. 2. 1991	1. 4. 1991
Řecko	19. 8. 1985	26. 10. 1988	1. 12. 1988
Slovensko	6. 5. 1993	6. 5. 1993	1. 7. 1993
Slovinsko		2. 7. 1992	1. 9. 1992
Španělsko	3. 2. 1986	16. 7. 1987	1. 9. 1987
Švédsko	13. 9. 1985	13. 9. 1985	1. 11. 1985
Švýcarsko	9. 5. 1989	24. 9. 1990	1. 11. 1990
Turecko	25. 9. 1986	30. 11. 1990	1. 1. 1991
Ukrajina	20. 12. 1999	13. 3. 2002	1. 5. 2002
Velká Británie	19. 8. 1985	19. 8. 1995	1. 11. 1985

B) Desetibodový protirasistický plán pro klub vypracovaný organizací UEFA

Zdroj: Mgr. Josef Smolík, Fotbaloví chuligáni (2004)

1.	Vydejte stanovisko, že klub netoleruje rasismus, a zveřejněte, že zasáhne proti každému, kdo se podílí na rasistických projevech. Toto stanovisko zveřejněte ve všech programech a permanentně ve všech částech stadionu.
2.	Vydejte veřejné prohlášení, ve kterém odsoudíte rasistická hesla při zápasech.
3.	Dejte podmínku držitelům permanentních vstupenek, že vstupenky nebudou platit, pokud se jejich držitelé budou podílet na rasistických urážkách.
4.	Učiňte opatření k zabránění prodeje rasistické literatury uvnitř i vně stadionu.
5.	Disciplinárně postihujte hráče, kteří rasisticky urážejí.
6.	Kontaktujte jiné kluby, abyste se ujistili, že protirasistické strategii klubu rozumí.
7.	Podporujte společnou strategii mezi pořadatelskou službou a policií k zamezení rasistických projevů.
8.	Urychleně odstraňte všechny rasistické grafity ze stadionu.
9.	Zaříd'te rovné pracovní a služební podmínky.
10.	Spolupracujte se všemi dalšími skupinami a agenturami, např. s hráčskými odbory,

Elektronická podoba bakalářské práce nebyla úplná !!! chybí obsah

	fanoušky, školami, dobrovolnými organizacemi, mládežnickými kluby, sponzory, lokálními autoritami, lokálními podnikateli a policií, abyste rozvíjeli proaktivní programy, abyste zvýšili povědomí o kampani a eliminovali rasismus a diskriminaci.